

NGUYỄN DU

Kju regénye

avagy

a meggyötört lélek sóhaja

VERSES REGÉNY

BUDAPEST

**Sorozatszerkesztő
SIMOR ANDRÁS**

**Vietnami eredetiből magyar prózára fordította,
előszóval és jegyzetekkel ellátta**

SZEGŐ LÁSZLÓ

Fordította
SIMOR ANDRÁS

Fedélterv és tipográfia
JORDÁN GUSZTÁV

Készült a Magyar-Vietnami Baráti Társaság
támogatásával

Az itt olvasható verses regény a vietnami irodalom máig legnagyobb klasszikus alkotása és egyben az ázsiai irodalmak páratlan remekműve, amelyben a *Rómeó és Júliára* emlékeztető szerelmi szenvedély a klasszikus kínai regények társadalomábrázolásával párosul. A vietnami eredetiből készült prózai fordítás alapján született verses változat a *Kju regényének* első *formahű* magyar fordítása.

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

Előszó

Vietnam irodalmának első emlékei mintegy ezeresztendősek. Abban a korban születtek, amikor a délkelet-ázsiai ország a kínaiak hódoltságában élt, és irodalmi művei kínai nyelven íródtak.

A kora-középkori vietnami literatúrának nem csupán a nyelve volt kínai, de műfaji arzenáljában, sőt írástechnikájában, stílusában és alkotói módszereiben is kizárólag kínai mintákat követett.

A vietnami történelmen végighúzódik a kínai megszállók ellen vívott hol sikeres, hol időleges kudarcokat valló, elkeseredett küzdelem. A Ming-korban újból kínai fennhatóság alá került az ország – ámde ez az az időszak, amikor a vietnami írástudók kidolgozzák a kínai hieroglifák vonalelemein alapuló s a vietnami nyelv szótagjainak többé-kevésbé fonetikus leírására alkalmas, ún. Nóm-írást is. Ez az írásmód a plebejus szellem hordozójává lett, hiszen a csaknem százezer kínai jellel szemben mindössze 8200 betűből állt.

Ebben az írásmódban született a vietnami klasszikus irodalom legnagyobb műve is,

Nguyễn Du alkotása, a *Kiêu regénye* (az eredeti ejtést követő magyar fordításban Kjú). Teljes címe egyidejűleg utal a három főhős nevére, alcímének fordítása pedig: „A meggyötört lélek sóhaja.”

Nguyễn Du – akinek számos kínai nyelven írt verse is fennmaradt, s akár ezek révén is a vietnami irodalom egyik legnagyobb alakja lehetne – 1765-ben született költő-katonatiszt fiaként Közép-Vietnamban. Maga is katonai pályára lépett, és fényes politikusi karriert futott be. (Idős korában követség élén Kínában járt a császári udvarnál, otthon pedig a „Birodalom oszlopa” hivatalnoki fokozatot adományozták neki. 1820-ban halt meg.) Az ő korában éleződtek ki a feudális vietnami társadalom legsúlyosabb belső ellentmondásai, s az ő életében tört ki a Tây Son fivérek végül elbukó, de zenitjén sok progresszív vonást is felmutatni képes hatalmas parasztlázadása. Tudjuk, hogy Nguyễn Du a lázadással szemben foglalt állást, de tény, hogy valamiképpen mégiscsak gyanúba keveredett, mert bebörtönözték. Kiszabadulása után pályafutása egy időre megtorpant, s ő falura vonult vissza. A régi Vietnamban ez az esemény – hogy tudniillik a mandarinok akár mert elbuktak a hivatalnoki vizsgákon, akár mert politikai okokból, mint esetünkben Nguyễn Du is, rákényszerültek, hogy odahagyják a fővárost – sokuknál azzal a következménnyel járt, hogy közelebbi ismeretséget köthettek a parasztsággal, és annak irodalmával, a népköltéssel.

Az irodalomtörténészek csaknem egybehangzó véleménye szerint Nguyễn Du kínai útjának a során ismerkedett meg azzal a Mao Kun nevű, XVI. századi írónak tulajdonított, a maga korában Kínában népszerűnek egyáltalán nem mondható irodalmi alkotással, amelynek szüzséjét felhasználva megteremtette a *Kiêu regényét*.

Maga a regény cselekménye voltaképpen nem emelkedik ki a Ming-kori kínai próza-irodalom szokványos cselekményei közül. Főhőse egy alacsony rangú mandarincsalád leánya, aki, hogy az adósok börtönéből kiszabadíthassa atyját, prostituáltsorsot vállal. E szokványos alaptörténetet Nguyễn Du a régi vietnami irodalom sajátos nemzeti műfajába, a verses regény, a *truyện* műfajába ülteti, s a csaknem három és félezer sornyi hosszúságú műben egyidejűleg teremti meg a vietnami szerelmes regényt, és nyújt hihetetlenül realista körképet a kor Vietnamjának egész társadalmáról. A mély lélektani és szociológiai realizmus teszi, hogy a *Kiêu* úgyszólván születése óta szinte egyetlen jelent a vietnamiak számára az irodalommal. Manapság is sokan vannak Vietnamban, akik betéve tudják az egész alkotás szövegét, s a mű mintegy meghatározza a vietnami irodalmi nyelvet.

Mi is voltaképpen a *truyện*? Durand francia irodalomtörténész definíciója szerint „többé-kevésbé hosszú, leggyakrabban névtelen szerzőjű, nemzeti nyelven és versformában, többnyire *lục bát*-ban írott mű”. Durand meghatározásából kimarad, hogy a *truyện*-ek. Csaknem kivétel nélkül jellegzetesen epikus alkotások, és magyarázatra szorul a *lục bát* kifejezés.

A vietnami líra egyik legfontosabb műfaja az európai folklórműfajok közül leginkább talán a népdallal rokonítható *cao dao*. A *lục bát* rímelés specifikusan erre a folklórműfajra jellemző. Mint a hátsóindiai népköltészetnek legtöbbszörében, a vietnami népi lírában is fontos szerepet játszik a belső rímelés; a *lục bát* (a kínai szó „hat-nyolcas”-t jelent) is ilyen belső rímes versforma. Mint neve is mutatja, hat, illetőleg nyolc szótagos sorpárokából épül föl, ahol a hat szótagú sor utolsó szótagja az első rímhívó, erre felel a rá következő, nyolcas sor hatodik szótagja – a nyolcas sor utolsó, nyolcadik szótagjára a következő hatos sor hatodik szótagja felel, amire viszont az újabb nyolcas sor hatodik tagja – és így tovább. (A magyar műfordítás két szótagos növeléssel, vagyis nyolcas-tízes sorokkal követi az eredeti formát.)

Miért jön létre Vietnamban verses regény akkor, amikor a vele szomszédos Kínában az újkori irodalmi műfaj, a regény, akárcsak Európában, prózában születik meg?

A vietnami írástudók túlnyomó többsége – így Nguyễn Du is – csatlakozott ahhoz az immáron nemzetivé vált hagyományhoz, amely a Nóm-betűk alkalmazását írta elő. Márpedig tudvalevő, hogy a konzervatív literátorok, az arisztokratikus irodalmi eszme hívei a Nóm-írású műveket nem voltak hajlandók igazi irodalomként elfogadni; az ő szemükben csakis a klasszikus kínai nyelven írott alkotások számítottak igazi irodalomnak. Sőt, volt rá eset, hogy egy császár rendeletileg írta elő minden Nóm-mű megsemmisítését. A szerzők tehát joggal félhettek attól, hogy műveik az enyészeté lesznek. A verses regények írói, lévén javarészt lecsúszott kishivatalnokok, viszonylag közel kerülhettek a paraszti tömegekhez, s jól ismerték a parasztság folklórelőadási szokásait, azt, hogy sokszor igen nagy terjedelmű népköltési alkotásokat jegyeznek meg és interpretálnak. Ez indította őket arra, hogy a bizonytalan sorsú kéziratok nyelvén a nép körében kedvelt *cao dao* nyelvét tegyék, a szájhagyományra bízva alkotásaik fennmaradását.

A *Kiêu*, mint említettük, egy szerelem története is: az önfeláldozó Kiêu és a vonzó ifjú írástudó, Kim szerelméé. Kiêu az önként vállalt prostituátsors elszakítja Kimtől, s amikor a regény végén, Kiêu megannyi szörnyű megpróbáltatása után végre egymáséi lehetnének, a kapcsolat újrakezdését maga Kiêu utasítja el, úgy gondolván, hogy voltaképp hűtlen lett egykorvolt szerelméhez, s így a vele még megélhető boldogságra is érdemtelen. A mű pszichológiai realizmusa minden bizonnyal alapvetően ebben a mozzanatban rejlik, hiszen szemben a kor – nem csupán Vietnamban – általánosan elterjedtnek mondható happy endjeivel ez a verses regény tragikusan fejeződik be.

Nguyễn Du művének jelentőségét az is növeli, hogy a verses regény révén került be a társadalmi elnyomás, a társadalmi ellentétek problematikája először a vietnami irodalom érdeklődési körébe.

Már alig néhány esztendővel megszületése után páratlanul népszerűvé vált. Még a lakosság vallási életére is hatott, hiszen előfordul, hogy az emberek e szavakkal kezdik imádságukat: „Könyörgünk hozzád, Tú Háj úr ...” Az is lépten-nyomon tapasztalható, hogy számos eleme szervesen beolvadt a vietnami nép folklórájába: a köznyelv például SÓ Khánynak nevezi a nők leikébe gáládul beletipró szoknyavadászokat, Tu Bának a léha erkölcsű idős nőket, Hván Túnek a féltékeny asszonyokat.

Kompozíciós fogásai, költői képei, egyes sorai az elmúlt másfél évszázadban rendre átkerültek más szerzők műveibe. A mű epikus módszerének tökéletességét tanulta el és bontakoztatta ki a maga franciaellenes nemzeti írásművészetében a múlt század végi Nguyễn Đình Chiểu. Sokak szerint a Kiêu hatását tükrözi az első vietnami prózai regény; Hoang Ngọc Phách 1925-ös *Tố Tâm* című alkotása is főhősnőjének a nevét viseli címében, s hatását jelzi az is, hogy az egyik legnevesebb vietnami prózaíró, Nguyễn Hồng 1948-as kiadású regényének, *A tolvajnének hőse* – Kiêuhoz hasonlóan – ugyancsak prostituálttá lesz.

Utóélete nyilván azzal is összefügg, hogy lélekelemzés, ábrázolási mélység tekintetében a mű Kiêu személyére koncentrál. N. I. Nyikulin orosz irodalomtudós ezért nevezi a verses regényt „a hősnő költői monológjá”-nak. A szerző nemigen hagyta befolyásolni magát a korábban népszerű és vallási ideológián alapuló determinizmus által, s noha egyszer-kétszer történik a műben utalás a buddhizmus egyik legalapvetőbb tételére, a *karmára*, annak vallási koncepciója – miszerint az egyes ember sorsa előbbi életében elkövetett tetteitől függ – erősen háttérbe szorul. Hiszen végül is ami történik a verses regényben, az Kiêuval történik, tragédiája a most élő s nem a valaha élt vagy a jövőben

újjászülető Kiều tragédiája. Arról nem is szólva, hogy Kiềut nem következő megtestesülései, hanem jelenlegi életének gondjai aggasztják.

Ez teszi Nguyễn Du klasszikus művét modern alkotássá.

Száz év a földön elszalad,
 Jó Sors az Ésszel hajba kap vadul.
 Hol szederfa állt, víz az úr.
 E látvány mondhatatlanúl gyötör.
 Kék Ég a piros arcra [1] tör,
 ó, a nő sorsa nem gyönyör ma sem!
 Vén könyv betűin jár szemem,
 régen esett történeten, a Ming
 családból származó Csja Csing
 császár [2] korában, eleink között.
 Egy Vang nevű tisztviselőt
 idéznek a régmúlt idők, fia
 Vang Kvan, tudós és dalia,
 Kung ce [3] dicsérné, annyira serény.
 Thüj Kju és Vön, akár a fény,
 nővérei, két égi lény, tökély
 mindkettő, lelkük hófehér,
 testük virággal is felér, bizony.
 Vön szelíd, szép virágszirom,
 selyemhernyó szemöld, finom ajak,
 melyen smaragd mosoly fakad,
 csodát, szebbet, aligha ad az Ég.
 Kju nála is szebb, csudaszép,
 akárha volna drága kép, virág.
 Szemíve hegyek vonalát
 idézi, hullám moraját szava.
 Irigye a virág, a fa,
 falat ledönt szemsugara, vakít.
 Észben, tudásban párja nincs.
 Az Égtől kapta kincseit; a dal
 mesternője, szépen szaval,
 elkápráztat rajzaival; keze
 nyomán *ho* lanton [4] kél zene,
 egész lénye zenél vele; a mű,
 mit szerzett – „Zord sors” – keserű,
 ám ő maga csupa derű, varázs.
 Fügönye mögé sose látsz,
 ifjak ha dongnak, mint darázs, alant.

*

Fecskével a tavaszi nap
megérkezett, tovább szaladt, csupa
fű a vidék, fák illata
száll az ősök sírjaira, ahol

söprögetnek *Thany miny* napon. [5]
Ifjak és lányok szabadon, akár
sárgarigó vagy fecskepár,
a zöld tisztásra száz madár repült.
A Vang családból egybegyűlt
ifjú és lány, víg seregük amott
a dombtető felé tolong.

Megnyugszik a sírban a holt, pihen.

Lenyugszik a nap szelíden.
A két Vang lány már odafenn, a táj
oly szép, kis patak oldalán
a két gyönyörű lepke-lány; a víz
csöppnyi vízesés fele visz.

Meglátnak ott egy régi sírt, virág
hervad rajta, és száraz ág.

Kju szól: „Itt mért nincs sokaság, e holt
áldozatot mért nem kapott?”

„Dám Tjén – Vang Kvan így válaszolt –, ki itt
nyugszik, a kurtizán, akit

csodáltak; akár dalait, a szép
nőt imádta a férfinép,
sárgarigóként, fecskéként röpült
mindegyik kapuja körül.

Piros arc sorsa keserű nagyon!

Eltört egy tavaszi napon
az Ég-illatú, mikoron a vágy
új hódolónak csolnakát
hozta messziről, a virág letört.

Keréknyomokat moha főd.
Zokog a férfi: – ó, előbb miért
nem nyertem el hölgyem szívét?

Vágyam most már hiába ég, soha
nem látom, sorsom mostoha. –

Gyöngyös kocsi vitte tova; a sírt
por lepte be, senki se sírt,
nem lelt áldozatokban írt a holt,
nem látogatta, csak a hold.”

Kju egyszeriben felzokog, szava
akár csermely bús moraja:

„ó, mennyi a nők bánata, de sok!
Szenvedni, mondják, női sors.

Bizony, gyakran rájuk tipor az úr.
 Zöld nap száll, piros arc fakul.
 Sokaké volt, s társtalanul pihen
 e lélek a sír mélyiben,
 nem gondol már rá senki sem, soha.
 Zöldre, pirosra vágyik a
 férfi, de hozzád nincs szava; szegény,
 nem áldoz néked más, csak én.
 Találkoztunk utunk felén, de mondd,
 érzi a füstölőt a holt?”
 Kju leborul, imába fog, a hant
 fölé borulva, mialatt
 fűvön piroslik már a nap, lehull
 az alkony, nádon szél lapul;
 Kju hajtűjével új meg új jelet,
 ír vén fára bölcs rímeket.
 Szíve utána megremeg, nehéz.
 Hallgat a száj, ernyedt a kéz,
 arcán örök bánat ül, és szipog.
 Vön szól: „Minek siratni, mondd,
 egykor-élt embert, ki halott – ne sírj!”
 Kju szól: „E bajra nincsen ír,
 a piros arc sorsa a sír, tudod,
 elnézem, itt nyugszik a holt,
 s jövőm, akár e sír, titok, veszély.”
 Kvan szól: „Kju igazat beszél,
 csakhogy fölénk nő már az éj, s a jós
 szavakra az alkony gonosz
 népe felel, árny őrzi most utunk.”
 Kju szól: „Akiben lánggra gyűlt
 a szív, meghalni sose tud, hévül
 benne vágyra vágy vég nélkül.
 Dám Tjén, hallom, már itt repül, közel.”
 Szavára erős szél felel,
 a liget leveleivel beszél.
 Gyöngé illat gyors szárnyra kél,
 megint erősödik a szél; kopog
 halk jelenés, cipősarok.
 Mindenki fél, minő titok, mi ez,
 jön valaki, valami nesz.
 Kju szól: „Tiszta szív, közeledsz, tudom,
 egymásra leltünk az uton,
 hajnaltól nem fél, nem bizony, az éj.”
 Csupa ihlet, versben beszél
 a holtról, aki visszatért, izent.
 Egy fára ismét vésni kezd,
 hajtűje nyomán régi vers a fán.

*

Menjen, vagy várjon még talán?
 Csengőszó hallszik tétován; az út
 végiben tudós férfiút
 látunk lovon, arcán ború, akár
 költő, aki ihletre vár,
 nézi a tájat, meg-megáll, mereng.
 Nyomában pár szolga siet.
 Ruháján szépséges színek, lova
 hófehér, nemes paripa;
 az idegen varázs, csupa titok.
 Alig éri a pázsitot
háj-van cipője, [6] s fénylik ott a fű,
 mint drágakő veszi körül.
 Vang Kvan ismeri őt, örül neki.
 A két szép messziről lesi.
 Neve Kim Csöng, az ősei derék
 férfiak, rangos, régi nép –
 tekintetében büszkeség, erény.
 Írásművészetben serény.
 Táalentumos, mégis szerény nagyon.
 Kvan vele tanult egykoron,
 ott, ahol a Dong-tak torony a két
 Kjú őrizte rabjaiként, [7]
 mai avagy hajdani szép, sosem
 láthatott nőt a férfiszem,
 titok maradt a szerelem, a vágy.
 Eljött, amit Kim úgy kívánt:
Do la ideje, [8] víg virágszedés.
 Hol bújnak ők, Kim oda néz,
 mint két virág, szép, szende, és a szem
 ruhájuk pirosán pihen.
 Kju és Kim vágya hirtelen, akár
 álomban boldog fecskepár,
 egymás felé sietve száll, remeg.
 Menni kéne, de nem lehet.
 Az idegen útnak ered, a lány
 hosszan néz a lovas után;
 a hídra száll a félhomály, a part
 mentén, fűz árnyán víz szalad.

*

Kju függönyéhez fut, a nap
 elbú, a gongok konganak, a hold
 az ablakfüggönyhöz hajol,

a vizen aranyhold ragyog, mereng.
 A keleti udvarban egy
 begónia árnyéka leng, figyel.
 Kju a holdra néz, égi jel,
 szívében most vágy énekel s titok:
 „A túlvilágra ér a holt –
 Dám Tjén, életet élsz-e ott, felelj!
 Kim, szívemben ki dalra kel,
 szívével Kju szívére lel, igen?”
 Szívében zavar, szerelem,
 verssorok, kínzó sejtelem, remény.
 Holdfény szüremlik függönyén,
 az erkélynél a lány, szegény, remeg.
 Gyönyörű nőalak lebeg
 a kerten át, báj, lepke-test, akár
 hópehely, mikor földre száll.
 Kju kérdi: „Honnan és hová, netán
 az Őszibarack-forrástól, ^[9] te árny?”
 Az válaszol: „Ma délután e hang
 azt szólította, ki alatt
 régóta pihen nyugtalan, igaz
 hívástól remélvén vigaszt.
 A nyugati mezőn csupasz, setét
 magány honol, de odaért
 szavad, forrás szép gyöngyeként lehullt.
 Versed jelzi, rád milyen út
 vár, nevedet bánatba fűlt, szegény
 nők névsorában láttam én.
 A karma ^[10] törvénye kemény, bizony,
 evezünk közös csolnokon,
 lebegünk van s nincs verssoron, e tíz
 soron, mi a semmibe visz.”
 Kju volt, vagy ő, ki verset írt, az árny?
 Dicsérő szóban nincs hiány:
 „Ily ékes szót te tudsz csupán, e vers
 a bús verseknek dísze lesz,
 néked első díjat szerez, sikert!”
 Azzal a *thém*-en ^[11] át kiment,
 Kju érezte, illat libeg nyomán.
 Felriadt, álmodott talán?
 Nem is járt nála semmi árny, maga
 volt csak, s vele az éjszaka,
 kutatva, mi lesz a sora, virág
 lesz-é, vagy vízbe hullt faág?
 Milyen jövőendő várja hát, milyen?
 Sodródik iramló vizen,
 ó, nem tudhatja senki sem, mi jön?

Egyik hullám másakra tör,
 csöndre verssor, versorra csönd megint.
 A szoba hallja, sírva sírt.
 Anyja ébred, ijedezik: „Mi az?
 Éjjel álmodból mért riadsz?
 Körtevirágom, e panasz miért?”
 Kju szól: „Tudatlan lányt ki véd?
 Selyemhajút baj könnyen ér, anyám.
 Egy sírnál jártam délután,
 álmod láttam, belép egy árny, ez ő,
 Dám Tjén, a sok kint szenvedő,
 a lelket versre ihlető halott!
 Hallok rémisztő jóslatot,
 tartogat kint, bajt, rossz napot a sors!”
 Anyja inti: „Álmod gonosz,
 ám bajt az álom nem okoz, ne félj!”
 Kju szeme esdekel, remél,
 könnye, mint a tavaszi ér, folyik.
 Szól a sárgarigó: „Csivit!”
 Vidáman röpdös odakint, örül.
 Az erkélyre holdfény vetül,
 Kju lepke-leikén bánat ül, nehéz.
 A szerelem baj, szenvedés,
 akármikor szakadni kész fonál!

*

A fiú a lány foglya már.
 Dolgozószobájában áll, vagy ül,
 Kim Csongra bánat nehezül,
 három őszyi egy keserű napon!
 Kju nincs, felhő az ablakon,
 vörös por helyén fájdalom, halál
 a vak éjben, hol álma jár.
 Hosszan mereng, négy hete már, a csönd
 szobájában mindent beföd.
 Kóró a bambusz, nem pönög a lant,
 vagy csak hamis hangokat ad,
 a *tang* függöny ^[12] is nyugtalan, remeg.
 Három élet törvénye egy.
 „Kínná, mi szép, hogyan lehet, hogyan?”
 Rózsája, Kjúja messze van.
 Nyomát keresni hasztalan, sötét
 fütakaró borítja rég,
 rejti Kim elől Kjút a rét, a víz!
 Fájdalmat alkony szele visz,
 morajlik is, hullámszik is a nád.
 Hol ő, hol a lam-kju-i ház? ^[13]

Bezárja a kert kapuját, megáll,
 Kjúnak házához menne már.
 Levél nem jő, a kék madár sehol!
 Ablak csattan, függöny lehangol.
 Fán a rigó gúnydala szól: „Csivit!”
 Kim kaput bezár és kinyit,
 de hallgat a *thém*, s néma kint a táj.
 Töpreng, elindul, majd megáll.
 Egy házhoz ért, nem őrzi zár, üres.
 Egy Ngo- és Vjet-béli jeles
 kereskedőnek háza ez, kihalt.
 Benne jó lesz tanulni majd,
 viszi könyvét, vele a lant, öreg
 fák fogadják, és vén kövek.
 „Lám Thüj” – betűzi egyiket, lehet
 titkos jel, égi üzenet. ^[14]
 Egyesít három életet az Ég!
 A keleti fal néma még,
 Kim onnan várja Kju jelét: „Jön-e?”
 Ajtajukat szél szegzi be,
 közel is, messzi is ide a lány.
 Üget az idő gyors lován,
 egy hónap, kettő, szaporán szalad.
 A falnál árny, kecses alak,
 az őszibarackfa alatt megáll.
 Kim egy pillanatig se vár,
 de nála is fürgébb az árny; finom
 illat száll csak, virágszirom,
 s hajtút talál Kim, azt bizony, a fán.
 Forgatja otthon tétován.
 „Ki hordta, asszony vagy leány, e tít?
 E fára, vajh, hogyan került?
 A sors rejté el e helyütt nekem?”
 Választ nem ad még álma sem,
 illat lebeg, száz sejtelem, titok.
 A harmat szőnyegén nyomok,
 lába nyomát ki hagyta ott, ki ő?
 Eljött a várva várt idő,
 hang, szívet próbára tevő, felel:
 „Höp Fóban igazgyöngyre lelsz. ^[15]
 Szíved ne tudná, hogy a jel kié?”
 És újra szól a hang, Kjué:
 „Ha valódi, elveszhet-é a kincs?
 Talmi kincset nem gyűjt a szív,
 e tít, igaz kincsed ha nincs, mit ér?”
 Kim felelt: „Elmegy s visszatér
 a szomszéd, napot vált az éj, de nem
 tűnik ez illat sohasem,

tőle fáj szűnös-szüntelen a szív!
Csak várom, kinek hangja hív,
s mikor mondhatom el a kint, mi rág ...”
Viszi a tűt, létrára hág,
aztán a falon nyújtja át, de lenn
mintha nem állna senki sem,
zavarában nem lát a szem, ijedt
Kju is, alig látja Kimet.
Szól az: „Eljött végre e perc, e nap,
egymást kerestük, mialatt
testem sovány lett, kiapadt erőm,
elhagyott remény és öröm,
a hold házában, odafönn lakott
szívem, a beteg, a halott!
Tőled én mást nem akarok, csak azt:
Tükrödben lássam arcomat!”
Kju válasza tétova, halk, szerény:
„Otthon nem ezt tanultam én,
azt mondták, a piros levél becsap,
a vágy hamis tanácsot ad.
Kjúnak szíve ha oly riadt, ezért.
Kimnek felelni mégse fél.”
Kim szólt: „Oly gyorsan jó a tél, ha nem
ügyelünk rá, a szerelem
erejét veszti hirtelen, akár
ősz, tavaszi napsugár.
Szívem feleletedre vár, az Ég
szándokunkat ismeri rég,
heves a tűz, mi bennem ég, falánk.
Szívünket nem érheti vád.
Parázs és hamu lesz a láng, üszök,
de mit ad, örömünk örök.”
Kju szeme napnál perzselőbb, de szót
alig vet, füllel hallhatót:
„Jövönkre félve gondolok, vajon
választhat szívem szabadon?
Nemes férfiú, jól tudom, szavad,
mint ércben a vers, megmarad.”
Szava vágyakkal, noha halk, teli.
Kim a tűt átnyújtja neki.
Szól: „Mától száz esztendeig örök
hűséget fogad szeretőd!”
Kjútól egy lótuszlegyezőt kapott.
Mint fát lakk, enyv, ha megfogott,
összetartja őket a szó, a vágy.
Beszéd, lárma kél odaát.
Gyorsan hervad, lehull virág, levél.
Mindkettő otthonába tér.

Próbált aragnál többet ér a szív,
 őrzi a szerelmet, a kínt.
 Könnyel teli a Tang megint, buzog
 emitt, tóba ömlik amott. [16]
 Fal szelet fékez, harmatot kötöz,
 nem hoz vigaszt se nyár, se ősz!

*

Elment a tavasz, visszajött,
 sokszor ruhát cserélt a föld, az ég.
 Ünnepnapot ültek Kjuék,
 Kjú és Vönön szép öltözék, selyem,
 s volt ajándék, mint rendesen.
 Az apa, anya odafenn, a ház
 békéjére lent Vön vigyáz.
 Kju töpreng: „Hol vagy, messze jársz-e, Kim?”
 Tálakat vittek odakinn.
 Léptek neszét hallani, ím, arany
 hang csendül, Kimé, csuda hang,
 rezzen a virág, nyugtalan a kert.
 „Szívem közönyödtől beteg,
 tömjén és virág hova lett, hova?
 Hajam hó földi, zúzmara,
 mi szép volt, fáj, régen tovarepült.”
 Kju szólt: „Eső jött, szél fűtyült,
 Kju téged sokáig került, igaz,
 de lásd, eljött a mai nap,
 szívem szívedtől vár vigaszt megint!”
 Azzal megy a kis kapuig,
 reteszt emel, zárat kinyit, amott
 Thin-tháj hegy varázsa ragyog, [17]
 Őszibarack-forrás buzog, szemük
 egéből öröm napja süt,
 tízezer jó napot szívük remél.
 Mint fényes hold és fürge szél,
 fiú a lánnyal úgy beszél s viszont.
 Kim szobája csupa titok,
 írólap, ecset, drága tok, remek
 kép, fenyőn harmatcsöpp rezeget,
 dicséri Kju, szebb nem lehet, de Kim
 szól: „Versben mondd!” s az ecset, ím,
 felel, Kju keze verset ír, szelet,
 esőt tündér keze teremt,
 dicséri Kim: „Gyöngyszem se szebb, e vers
 csoda, nincs, ki ilyet szerez,
 Nang Bán, A Tá sem versenyez veled! [18]

Életeimben, meglehet,
sok jót tettem, ezért szeret az Ég!”
Kju szólt: „Ki rád veti szemét,
maga is nemes lesz eképp, igen.
Sodródik sorsom vad vizen,
az ár örvény felé viszen, szegény,
tudatlan gyermek vagyok én.
A Szépségnek – jós mondta, vén – ezer
évig is tartó gyötrelem
s emberöltőnyi szerelem, ha jut.
Milyen jövőendő várja Kjút,
kínnak s örömmek van-e út, közös?”
Kim felelt: „Egymáshoz kötöz
minket, sorsot sorshoz ki köt, az Ég.
Hogy találkozunk, tudta rég,
megoldja sorsunk kötelét, ne félj!”
Az ifjúság borát az éj
annak őrzi, ki inni kér; a víg
délután hamar elszökik,
a nap a hegy mögé bukik, Kjunak
maradni tovább nem szabad.
Lepke elszáll, lány elszalad; ahogy
belép házukba, látja, ott
ülnek még az ünnepnapot, minek
megtérni hát, visszasiet,
holdfénytől ezüstlik a kert, a lomb,
mécsbogár fénye imbolyog,
jelzi Kjúnak, hol kanyarog az út.
Kim az álom kútjába hullt,
merengés útja, álomút, de ím,
könnyű lépteiket hall megint,
körtevirág jó, látja Kim, a bú
a Záp és Thön csúcsára bú,
Kim lelke már nem szomorú, örül.
Lágy hang szól: „Most éj vesz körül,
de éji kertben is kerül virág.
Vagy csak álom ad ily csodát,
hogy Kjúnak szeme Kimre lát, felelj!”
Kérdésre válaszolni kell,
Kim gyertyát gyújt, és táncra kel a füst.
Levéllap őrzi esküjüket,
felleg-hajból fekete fürt, falomb
s bokor zöldjén a telihold.
Két ajak, ím, egy esküszót rebeg.
Vágy köti össze szívüket,
száz éven át életük egy marad.
Kóstol ajkuk finom italt,
két árny, vagy egy, nem jelzi, csak tükör.

Kim szól: „Ezüst hold tündököl,
szívemben boldogság, öröm lakik.

Csupa harmat a lami híd,
Kim Kju házához érkezik, s remél.”

Kju felel: „A piros levél
színében kettőnk sorsa él, remeg.

Ám tudnunk kell az illetet,
ne érje vád Kjút és Kimet, hazug.”

„Miként Kôm, ^[19] pengeted a húrt,
miként Tyung Ki, ^[20] úgy hallgat, úgy Kimed.”

Kju válaszol: „Szívem ijedt,
de Kim ha kéri, Kju igent felel.”

Lant függ az erkélyen, közel,
várja Kim, mit Kju énekel, a dalt.

Leveszi a lány: „Drága lant,
kezemben milyen hangot ad, milyet?”

Pendít vú-t és van-t ^[21] nincs kinek
kezében lant zenéje szebb, dicsőbb.

Énekli Hant, énekli Sőt, ^[22]
hajtani harcot, régi hőst idéz,

Tü Ma „Főnix-dalá”-t, ^[23] vitéz
bánatot, mi a múltba vész, Kö Kang

dalát, a Kuang Lang ^[24] a lant
húrjain pendül, hangra hang, ezer.

Most Csín Kuan, ^[25] ki énekel,
bánat sorvasztja, idegen vidék.

Hallani patak vad vizét,
orkán kiált a hegyvidék fölött.

Eső zuhog és szél süvölt,
sír a dalban a honi föld, zokog.

Lámpa világa imbolyog.
Kim lelkében bánat borong, nehéz.

Szeme távoli múltba néz,
hallgat a szív, lankadt a kéz, merev.

„Kínokat, szenvedéseket,
miért ébreszt bút éneked, miért?”

E bánat, mely nem is miénk,
szívünkbe sebeket miért hasít?”

Kju szól: „Ki ember, vétkezik,
szervedésre ítéltetik, ki él.

Kjúnak parancs, mit Kimje kér.
Fősfény a sors, amit Ígér, kevés!”

Szavában vágy, reménykedés,
a piros virág illat és varázs.

Szívük és szemük magyaráz,
vérükben ugyanaz a láz lobog.

Kju szól: „Nincs igazabb dolog
annál, amit a szív dobog, tudom!

A szép leány virágszirom,
gyöngédségre váró finom virág.

Szíved hitvesi rangot ad.

Kju híven követi urát, Kimet.

Szegény szívem mégis ijedt.

ÉR-e egy nap egy életet? A Bök

folyóra félve gondolok,

zöu fák közt árnyék bolyong, eseng.

Tuj és Csang bennünk élni kezd. ^[26]

Aranypróbáló kő reped, hamar

itt a felhő, a zivatar,

fecskéivel, rigóival az éj.

A közös fészek többet ér.

Kju szíve nem hiába fél, remeg.

Füstölőt és ígéretet

feledni oly könnyen lehet, bizony.

Elhervad a virágszirom,

szerelmet rút vágy letipor, kitép.

Szeretett egykor Tuj, a szép,

és szenvedett százféleképp, szegény!”

Becsülnivaló az erény.

Kimnek, mit Kju mond, költemény a szó.

Most holdfény árad, ragyogó,

s a kapuban egy hírhozó cseléd.

Szobájába Kju visszatért

a távozó Kim lopva lép, siet.

*

Otthon rossz hír várja Kimet,
szolgagyerek jó, levelet ad át.

Halottat gyászol a család,
káporna őrzi bácsiját, szegényt.

Ljú Zangban lelt reá a vég.

Kim atyja gyászt rendel, miként szokás.

Kimet megrémíti a gyász.

Drága tükrére, ki vigyáz Kjura?

Érzéseinek nem ura,

egy reszketés, úgy áll Kjuja elé:

„Szent frigyben összeolvad-é

e két szív, Kjué és Kimé, avagy

szerelmünknek vége szakad?

Az eskü perce elszaladt; ezer

zam-ra ^[27] ki van, mégsincs közel;

Kim három évig gyászt visel, nem él.

Arany s nefritet megkímél

az Úr, Kim is tőle remél kegyet.”

Kju félnék szavakat rebeg:

„Nem szeretik az istenek, ha férj
s feleség külön-külön él,

Tő apó ^[28] megbüntet ezért, tudom!

Beszéded gonosz volt nagyon.

Mért adtam fürtöm, zálogom minek?

Kju évekig várja Kimet,
engem is sújt, nemcsak tied a gyász.

Szívem szerelmünkre vigyáz,
jöjjön esztendők sora, száz akár,

él a folyó, hegycsúcs is áll,
ki önszívére rátalál, remél!”

Kim is, Kju is búcsúzni fél.

Utjának épp feléhez ért a nap.

Fájnak Kimnek a bölcs szavak,
könnye, mint gyors vizű patak, folyik.

Indul, nem várhat holnapig,
lova nyugtalanul nyerít, a táj

szalad, a vadlúd ritka már,
ilyenkor vizityúkra vár a nád.

El kell hagynia otthonát,
szél, eső hajszojja tovább Kimet.

*

Az erkélyen az éj hideg.

Lánggal mi égett, szendereg a tűz?

A szél sötét felhőket űz,
aranszínűvé lesz a fűz, az árny.

Befelé indul hát a lány,
szótlan, rosszkedvű, halavány, a sok
jókívánságra mit se mond.

Mi zaj ez? *Sáj nyá*-k, ^[29] gyilkosok, vadak,
bivaly- és lópofájú had,

vicsorognak bot, *záo* kard ^[30] mögül.

Kju atyja kalodában ül,

Vang Kvan is melléje kerül hamar.

Zöld legyenek dongnak, szörnyű raj,
velük rémület, zűrzavar, iszony.

Prédájuk lett a Vang-vagyon.

Fosztogatni nincs alkalom, mi jobb.

Honnét jöttek a támadók?

Ki tette ezt, varsát ki font, s miért?

Ilyen csapást rájuk ki mért?

Egy fonalárus, semmiért, irigy
fickó, ki mindig hazudik,

vádaskodik, s viszályt ha szít, örül.
 Vang rimánkodik vég nekül,
 ereje fogy, szüntelenül apad.
 Ott lóg a testük – iszonyat! –
 a mestergerenda alatt, követ
 kötnek rájuk gonosz kezek.
 Ki hozta ezt a végzetet, e vést?
 A *sáj nyá* minden rosszra kész,
 rabolni és gyilkolni, pénzt ha kap!

*

Pártfogóra miként akad?
 őt hagyja el atyja miatt, Kimet?
 Véreit így mentheti meg?
 Két érzés közül melyiket, a Vágy
 vagy a Kötelesség szavát
 kövesse Kju, ijedt virágszirom?
 Tépi-öli a fájdalom.
 Szól: „Atyámért magam adom oda!”
 Egy hivataloszolga, csupa
 részvét, látván Kju mostoha sorát,
 titokban bölcs tanácsot ad:
 A *sáj nyá* – mondja Tyung – gálád, mohó,
 ám könnyen megpuhítható,
 elég háromszáz *lang*-nyi ^[31] jó arany,
 s nem lesz börtön lakója Vang,
 szabadságának ára van, bizony.
 Sajnálja Kjú szívéből, nagyon,
 hogy nincs számára irgalom, remény!
 Kihez legyen hű Kju, szegény,
 Kimhez, apjához? Az Erény s az Esz
 Kju szívéért csatázni kész.
 Esőcsepp lehull, elenyész hamar!
 Oly szomorú a piros arc,
 Kju szívében kétség, zavar lakik.
 Meghallja egy asszony a hírt,
 ki házasságot közvetít, Kjunak
 egy negyven esztendő urat
 Löm Thány járásból bemutat, neve
 Má Zsám Siny, zsibong körüié
 szolga nem egy, és van vele inas.
 Beretvált képe úrias,
 díszes öltözéke is az, beül
 a karszékbe fesztelenül,
 a lányszobába települ a gaz!
 Kju számára nincs már vigasz,
 saját arca idegen arc, a vén

kert is zokog, felsír a *thém*,
még tükre sem mutat reményt Kjunak.

Az asszonyság tanácsot ad,
sebzett krizantém, bús barackvirág.

Fölbecsülik talentumát,
a lant tétova hangot ad, eseng
a vers, mit legyezőre fest,
szomorú alku tárgya lett a lány.

„Má úr gyöngyöt ha megkíván,
megfizeti, mi érte jár.” „Ezer
arany – az asszony így felel –
két bajbajutott esdekel segélyt.”

Alkudoztak, Kju mennyit ér,
végül vagy négyszázat Ígért az úr.

Az evező a vízbe hull,
kártyát cseréltek szótlánul, a nász
idejét, ajándékadás
napját kitűzik, gyászra gyász Kjunak!

A lány Tyunggal kérvényt irat,
ne raboskodják atyja, Vang tovább.

Ismét együtt van a család,
siratja lányát, önmagát az agg:

„Hiába szőtt szép álmokat,
kérők között nem válogat, kire
az Ég lesújt vénségire,

lásd, nem dob labdát senkire atyád! ^[32]

Üt a kalapács, fejsze vág,
ifjút, vént nem kímél a vád, lecsap;
ha majd a halál elragad,
birodalmában elapad e kín!”

Hullatja szeme gyöngyeit,
fejét a falba veri, ím, a vén.

Kju szava komoly és szerény:
„Csak egy piros arc vagyok én, csak egy
virág, ki nem köszönte meg,
hogyan e világra született szegény!

Szenvedett Vany, ^[33] akárcsak én,
s elpusztította Lít ^[34] a kény, a vad!

Atyám, te bölcs és nemes agg,
sok-sok év húzza válladat, tudom.

Szél, eső tört ránk az utón,
de él atyám, bátyám, húgom, akár
a fa, mely zöld marad, sudár,
virágát vihar tépje bár vadul.

Kju sorsa, immár, alkonyul,
teste a babvirágra hull s álí.

Az egyén a családnak él.

Egymagában semmit sem ér, igaz?”

Kju szava a vénnek vigasz,
könnye, akár forró viasz, csöpög.

Szolgáival Má visszajött,
aranya vidáman csörög, ragyog.

Gonosz vénembert rejt a hold,
kit kihez köt, nem nézi, jót nevet!

Má gazdag, bármit megtehet,
fehéret feketére fest s viszont!

Tyung bajt elúz, hurkot kiold,
ajándékokat szolgál hord, cipel.

*

A Vang-család békére lel;
a házasság napja közel, Kju fél,
lámpás mellett hosszú az éj,
haja fénytelen, oly fehér a lány:
„ó, sors, minő kín vár reám!
Esküszó mit ér? Messzi árny Kimem!

Alig élt még e szerelem,
a bús virágon senki sem segít!

Pedig még nyitja szirmait,
még arany csésze őrzi itt, de már
hajnalfényre hiába vár,

Ljú Zang egéhez nem talál utat!

Ily eskünél nincs hazugabb.

Vagy más élete van Kjunak, nem ez?

Bambusz és szilva násza lesz
a házasság, mi Kjúra les, a rém!

Szerelmemet megőrzöm én,
a túlvilágon is enyém marad!”

Enyhét az éjszaka nem ad,
mécses fogyóban, s nem apad a könny.

Ébred és kérdi húga, Vön,
sírás mért rázza reszketőn, vadul.

„Hol szederfa áll, víz az úr,
kínod felhője elvonul, ne félj.

Hamar hajnalra vált az éj.

Szívedben még szerelem él, lobog?”

„Nincsen kioldva az a bog
– szólt Kju –, mi Kimmel összefog, szívem
nem bírhatja más senki sem,
csak azt hallja meg, mit Kimem Ígér!

Nővéred, Kju az, aki kér,
bízom benned, el ne Ítéelj, húgom!

A halál felé félúton
enyvet csak te ismersz, tudom, mi majd

összetartja a szálakat!
 Legyezőt hajtúért ki ad, remél.
 Miért büntet az Ég, miért?
 Atyámért éljek, vagy Kimért, melyik
 érzés vezesse lépteit
 Kjúnak, kin a sors nem segít, felelj!
 Csontom a földben porlad el,
 nem féli, Kju, halni ha kell, a sírt.
 Hajtút, esküvési papírt,
 kapcsolatunk jelképeit, ha majd
 nászod napja jó, el ne hagyd,
 ne feledd emlékét Kjunak, csak egy
 lant és füstölő őrzi meg,
 gyűjtsd meg a füstölőt, kezed a lant
 húrjait ha hangolja majd,
 újra idézi dalomat, figyeld
 a füvet, a falevelet,
 hallgasd a szellőt, ha zizeg – Kju az!
 Számomra nincsen már vigasz,
 recsen a nád, esküm nyomaszt, sivár
 sors, bambusz, szilva sorsa vár,
 esendő, túlvilági árny leszek!
 Hajtú törik, váza reped.
 Hogy mondjam el szerelmemet, hogyan
 idézzem, ami odavan?
 Az idő gyorsan elrohan, a víz
 virágot sodor, messze visz,
 törékeny is volt, rövid is e frigy!
 Uram, Kim, jaj, Bum úr, segíts!
 Kju teellened vétkezik, nagyot!”
 Elkábult, vére megfagyott,
 keze dermedt, földre rogyott a lány.
 Jönnek a szülők, valahány
 szolga, ki csak van, oldalán sűrög.
 Az egész háznép ott nyüzsög,
 gyógyítanak, Vang kérdi őt, miért
 zokog, de Kju felelni fél.
 Vön suttog: „Mindent elbeszél ez itt!”
 Mutatja a hajtút, papírt,
 melyet Kju, Bum egymásnak írt; az agg
 megérti s szól: „Atyád miatt
 tépted ketté a fonalat, a szál
 másik fele csomóra vár.
 Össze ne kösd! Jövönk, akár az Ég,
 viharfelhőkkel tele még;
 az emléktábla már nem ép, de te
 családod még megmentheted!”
 Kju térdre hull: „Mi mást tehet a lány?

Kju ágyassá leend, atyám!
Sorsa, ha nincs Kim oldalán, mit ér?”

*

A sors semmi jót nem ígér!
Végéhez érkezik az éj; duda,
kürt és lant szólít búcsúra,
virágos hintó vár Kjura, minő
kínt szenved az útra kelő,
a könnytől szétporlik a kő; az ég,
a fű a bánattól sötét.
A selyemhernyót durva vég lesi!
Kjút egy vén házba vezetik,
magára hagyják reggelig a lányt.
Piros szépség, zöld ifjúság
lányszívet most egyszerre bánt, gyötör:
„A virág már nem tündököl,
fény, eső sem éleszti föl szegényt!
Elpusztított a gyöngeség.
Kim, virág méze, kit az Ég nekem
rendelt, nem látlak sohasem,
öröm, mi volt, ma gyötrellem, kimúlt.
Látlak-e újra, drága úr,
várlak, míg testem földbe hull, s lebír,
kivel halandó egy se bír,
a piros arc sorsa, a sír, a zord!”
Egy oltárasztalon hagyott
kést kendőjébe eldugott: „Ha nem
kínál az Ég reményt nekem,
életemet befejezem hamar.”
Hallgat a kósza éji zaj,
a bánat mindent eltakar, befed.
Messze jár az emlékezet,
Kimre gondol Má úr helyett a lány.
Sóvárog egy illat után,
Kim az, képzelet, őszi árny, ha fut.
A házban él Tu Bá, a rút
kurtizán, vén volt, mint az út, akár
zsák és foltja, e furcsa pár,
Má és Tu Bá, két jómadár, gálád.
Kis boltjuk busás hasznót ad,
illatszert árulnak, teát, ezer
helyen Má és Tu üzletel,
pénzt szerez, kurtizánt nevel, sokat.
Az Ég Rosszat, Jót tartogat,
Jót a Gonosz gyakorta kap, bizony!
A piros arc virágszirom;

mi várja – látni is iszony! – szegényt
 megvásárolják semmiért,
 olcsó ajándék, ennyiért, az ám!

Örül Má: „Enyém lett a lány,
 a gyöngy-arcú, a halavány virág,
 enyém lett a Mennyei Ág,
 ezer aranyat ér, ha ránk nevet!

Virágot víz gyorsan befed,
 holnap urak versengenek Kjuért.

Háromszáz *lang* ha nem elég,
 kerítek hozzá némi pénzt, csak én
 tudom, mit ér e drága lény,
 pénzt adok, és a pénz enyém marad.

Kezemben az őszibarack.
 Enyém az illatos narancsvirág.

Arcod színét, Mennyei Ág,
 csudálja majd a félvilág, de ki
 sejti, e színt honnan nyeri?
 Kezem kakas vérét veszi, belé
 kerül kevéske almaié,
 s tódul a nép házam felé, tudom.

Tu Bának útját kiadom,
 zsarnokoskodni nem hagyom, nem én.

Ez a kincs csakis az enyém,
 nem parancsol többé a vén szuka.”

Szegény *csá mi* virág, ^[35] Kjura
 tiport, ki pénzen lett ura; göröngy
 alatt szánnivaló a gyöngy,
 Égi Illatot földi rög megöl.

Álmában a nász napja jön,
 gyertyák égnek, a heverőn pihen;
 beszennyezte az idegen,
 virraszt gyűlölet s gyötrellem között:

„Micsoda hitvány, rusnya dög!
 Csúffá tett testem könnyörög; miben
 reménykedhetne még szívem,
 eljött a vég, meghalni nem nehéz!”

Kju kezében van már a kés,
 sorsának véget vetni kész a lány.

De kezében a kés megáll:
 „Hogyan végzi apám, anyám, ha én
 eldobom, mi nemcsak enyém,
 akkor számukra sincs remény, Kju nem
 lehet ilyen könyörtelen,
 véget ér úgyis életem s a kín.”

Szól már a kakas odakinn,
 a töprengésnek vége, ím, lehullt
 a harmat, őr kürtjébe fújt,

Má útra ösztökélte Kjút, szegényt.
 Szívében búcsú kínja ég.
 Mozdul már a kocsikerék, Kjura
 a *csang diny*-től tíz *zam*-nyira
 búcsú vár, mit atyjaura, az agg,
 távozó vendégének ad. [36]
 Anyjával odabent marad a lány.
 Könnycsepp gördül könnycsepp után,
 remeg bánatuk ágbogán a szó:
 „Miért születtem lánynak, ó,
 a piros arc szánnivaló, anyám!
 Sorsának foglya mindahány.
 Szívemben száz évig magány lakik.
 Arcomat néztem napokig,
 kié leszek, ha leszakít a vágy.
 Szélhámosé lett a virág.
 Örülök, ha magamra hagy, hiszen
 bármit csinál, balsors nekem;
 nem becsüli szolgálja sem, gonosz,
 modortalan, alattomos,
 ahol megfordul, bajt okoz, tudom.
 Ne szidj, ha így panaszkodom,
 idegen föld lesz otthonom, sivár!”
 Anyának a lány szava fáj,
 segítséget hiába vár, csak egy
 búcsúpohár még, ez az egy,
 Má kocsist nógat, jaj, Kju megy hamar.
 Az apa még szólni akar,
 Má lovon, komor, mint a baj, kevély.
 „A gyöngé pártfogást remél,
 szolgád lett, most már veled él a lány.
 Idegenben eső, magány,
 bánat várja nap nap után szegényt.
 Bambuszt magas fenyőfa véd,
 oltalmaz apró földi lényt alatt.”
 Má feleletet, zordat ad:
 „Egybekeltünk, a lányodat ne féltsd!
 Jövönk ha kötést összetép,
 kardjával sújtson rám az Ég Ura!”
 A végzet lecsapott Kjura,
 kocsik mögött az út pora kereng.
 Szomorkodik a két öreg,
 az éjszaka, a nappal egy nekik.
 Kju idegen helyen lakik,
 a híd alatt fagyos a víz, az ég
 ezernyi felhőtől sötét.
 A szél a vadbambuszba tép, füttyül.
 Virraszt, a lelkén bánat ül,

a holdra néz, ránehezül az éj.
Őszi erdőben őszi szél
Kjúnak szüleiről beszél, ha szól.

*

Folyó, hegy idegen nagyon!
Löm-csibe viszik egy napon, megáll
a gyöngyfüggöny fedte batár.
Egy néember jó, ki Kjúra várt, szeme
sunyi, a bőre fekete,
ha lép, a haja reng bele, olyan.
Kju előtt hajlong hosszasan.
Nem lép be, áll a kapuban, Kju fél.
Emitt néhány lány üldögél,
amott pár falusi legény, odébb
áldozóasztal, tiszta, szép,
vént ábrázoló falikép, fakó,
bordélyházakban látható
szent, szajhákat pártfogoló öreg.
Füstölő akad nem is egy.
Aki nem szerez ügyfelet, ruhát
ledob, pucéran mond imát,
kéri, pártolja őt tovább a szent.
Várják a lányok odabent
a lepkéket, a méheket, rajuk
a házban ezerfele zúg.
Semmit sem ért, semmit se tud a lány.
Tu Bá szól: „Életünk vidám,
ennivalókban nincs hiány soha.
Ez a szerelem otthona,
fecskék, sárgarigók hada köszönt!
Vár idelent és odafönt,
mint szilva, bambusz, egyre több fiú!”
Hallja s a szót nem érti Kju,
hova hozták, nézi a rút banyát.
Oltáron füstölő, virág.
Tu Bá súlyától reng az ágy. „Neked
– ekként beszél – anyád leszek,
ez meg nagyanyád, hajts fejet neki!”
Kju felel: „Nincs, ki megsegít,
sorsom ez, ágyas leszek itt, de nem
értem, hogy mi van körülöm,
hol vagyok, miként áll ügyem; a nász,
díszes ajándékátadás
után olyan furcsa e ház; felelj,
mit tartogat Kjúnak e hely,
mit terve Má, nem mondta el neked?”

A vénség egyre mérgesebb,
bosszantja a sok gyermeteg beszéd:

„Itt vagy, te lány, ez nem elég?
– utána hozzáteszi még – urad
jár-kél, veszi a lányokat,
kiknek otthont e házban ad, hova
jön paraszt, diák, katona,
mulatsz velük, te ostoba, amíg
varázserőd el nem kopik,
aztán vihetnek szüleid haza!

De amíg pénzt hozol, ez a
ház otthonod, s Tu Bá szava parancs!

Sok-sok vendég jön, piros arc,
ha disznólkodnak, semmi dac, miként
parancsolják, kedvükre tégy,
ne taszítsd el a rusnya vént; e ház
törvényét tisztelni szokás!”
s bórszíjat fenyegetve ráz Tu Bá.

Kju szólt: „Védtelen a virág,
e szegény test pihenni vágy, legyen
vége hát!” Azzal hirtelen
a kést szívének szegzi, nem remeg.

A vén banya holtra ijed.
Kju arcán semmi rémület, a sors
akarta így, bevégzi most,
kése elpusztítja a port, szelet!

Tettének gyorsan híre megy,
lótnak-futnak az emberek, a lány
mint egy halhatlan, halavány;
reszket, félelem vesz Tu Bán erőt.

Orvosért szaladnak a nők,
erkélyre viszik, levegőt, hamar.

De az Ég véle mást akar,
álom-nő – Dám Tjén az – Kjuval beszél:

„Irgalmat hiába remél,
kire csapást csapásra mér az Ég!

Őszibarack, senki se véd,
tűrnöd kell hát e szenvedést, amíg
el nem jutsz ama partokig,

hol a Tjén-dang hulláma ring feléd.” [37]

Gyógyszert szed, teste még nem ép,
de lelke e világra lép megint.

Tu Bá vele ül napokig,
sugdossa hazug szavait a vén:

„Itt állsz életed elején,
tavaszod, akár a remény, olyan.

Fényét nem veszti az arany,
felhőt és esőt boldogan fogad!

E házba vezetett utad,
 régi életed elmaradt; amíg
 férjhez nem mégy, parancsaink
 szerint kell élned napjaid, te lány.
 Miért állnál bosszút Tu Bán?
 Magadnak is csak ártanál vele.”
 Sugdos fülébe szüntelen,
 de tudja, mi igaz, mi nem, Kju jól.
 Almában Dám Tjén újra szólt,
 szava az Úr parancsa volt, övé.
 Mostani életét miért
 élje tovább, egy másikért netán?
 Tu Bá szavaira a lány
 ígyen felelt: „Sorsom talány, s szavad
 nem fedí föl a titkokat,
 mi talány volt, talány marad s titok.
 Méh és pillangó szólni fog,
 a halál az, mit áhitok, csak az!”
 Felelt a vén: „Szavam igaz,
 hogyan is hazudnék vigaszt neked!
 Sorsod másfelé nem vezet,
 tanúm a Nap, a fellegek, a szél.”
 Tu Bá ilyesmiket beszélt,
 s a lány nyugalma visszatért... Megint
 bezárva éli napjait.
 A hold tányérja messze ring, a hegy
 oly távoli, a képzelet
 hiába száll a por felett, csak a
 lámpa van vele éjszaka,
 csak a szív örök bánata sajog.
 Hol van az az éj, az a hold,
 amely Kim és Kju holdja volt? Magány
 tengerében virraszt a lány,
 idegenben Kimje után eseng.
 Anyját idézi fel a csend,
 Kju nélkül sorsa nehezebb, a vén
 szivarfa a kert közepén
 egyre vénebb, szegény-szegény öreg.
 A folyót nézi – hogy siet!
 Kinek a csónakja libeg vizén?
 A forrást nézi – hol a fény?
 Lebeg vizén szirom, levél forog.
 A mezőt nézi – hol vagyok?
 Zöld az ég alja, zöld a domb, a fa.
 A tengert nézi éjszaka,
 hullámok röpítik haza szivét.

*

Folyó, hegy idegen vidék.
 Verset mond, szíve csak Kimért remeg.
 Ott áll a gyöngyfüggöny megett.
 Kitől kap rokon-rímeket, reményt?
 Meglát egy fiatal legényt,
 csodálja szép öltözetét, szavát.
 Neve Ső Khány, régi család
 fia – véli Kju – tisztos ág, derék.
 Látja Kjúnak nád-termetét
 amaz, és álnok szíve ég, hévül.
 „Ily Égi Szép miként kerül
 e helyre, reménytelenül, miként?
 Holdistennőt büntet az Eg.
 Ki kél veled versenyre, szép virág?
 Vén Menny, bajkeverő, gálád!
 Ó, ha megkaphatnám e lányt, ha én
 uralkodhatnék Kju szivén,
 kit megmentőjének hívén szeret!”
 A fák közt őszi szél eseng,
 latolgat szót, ígéretet a lány.
 Sorsára gondol, szíve fáj,
 hát nincs remény, csak a magány, a kín?
 Falevél sárgul odakinn.
 Töpreng a legény szavain, vajon
 gyúl-é szívében irgalom,
 s nem éri új baj, ha vakon remél?
 Levélben mindent elbeszél,
 mikor került ide, miért s hogyan.
 Hajnalnak hamar vége van,
 levelet vadlúd zajtalan repít.
 Estére válasz érkezik,
 virágdíszes papírra írt levél.
 Érti, ki olvasáshoz ért,
 két írásjegy: *tity vjet* ^[38] ígér reményt.
 Minőt? „Huszzonegyedikén
 eljövök a *tat* idején.” ^[39] Madár
 estig mind az erdőbe száll,
csá mi virág fölött kaszál a hold.
 Árnyék a keleti falon,
 Ső Khány az, eljött, beoson, Kjúnak,
 szegénynek torkába szakad
 a hang, végül halk szavakat susog:
 „Kit látsz, lebírtá őt a sors,
 szajhává tette egy gonosz csaló.
 Van-é segély, vigaszt adó?
 Ezerszer meghálálom, ó, meg én!”
 Mosolyogva szól a legény:

„Ki ér annyit, amennyit én? Netán
ezért kerestél meg, te lány,
mint fuldoklót, örvénybe ránt a mély!”
Kju szól: „A hálától alél
lelkem, midőn esengve kér, segíts.”
Az válaszol: „Ha kezem int,
paripám a szél szárnyain repül.
Mért tétoვázol egyedül?
Ki bátran dönt, megmenekül, eső
hiába hull, földet verő,
véget ér a gonosz idő, a zord!”
Kju szívébe gyanú osont,
mit rejteget megint a sors neki.
A veszélyt föl nem ismeri,
útfát merre, mikor leli, hogyan?
Együtt mennek óvatosan,
indul a ló, mint szélroham, velük.
Hajnal piroslik mindenütt,
ezüst fákra hold tükre süt, mi szép!
Harmatos az egész vidék.
De Kju szívébe beletép a múlt.
Kakas kiált kukurikút.
A lányszív reszket, elszorul, nehéz.
Ső Khány ravaszul hátranéz,
lova megáll, oldalra lép, fáról.
A világ egyetlen pokol,
Kju nyugalmat nem lel sehol, az úr
elbánik vele gonoszul,
ütlegeré ütlege hull, miért?
A banda már nyomukba ért,
Kju szívében megfagy a vér, sikolt.
Tu Bá érkezik hamarost,
Kjút erővel vonszolja most haza.
Nincs hozzá egyetlen szava,
kegyetlen, vad mozdulata beszél.
Kju esedez bocsánatért,
fejéből is ömlik a vér, lerogy.
„Szegény, nyomorult nő vagyok,
kit a szerencse elhagyott, szívem
otthonomért ver sebesen.
Életem kezredbe teszem, tiéd.
Ez a test már hiába ég,
kivégzi bármi semmiség hamar.
Szegény Kju ugyan mit akar?
Halálba viheti a baj, a vész,
pénzed bánja, ha odavész!
Az angolnát megsebzéd, és kimúl.
Hogy éljek tisztátalanul?”

Tu Bá papírt tesz ravaszul elé,
 egy mozdulat rabbá tevé.
 Egy másik lány, Má Kju, nevét oda
 írván, egyazon mostoha
 sorsot vállalt. De nem lohad Tu Bá
 dühe, a házba tuszkolá
 Kjút, mialatt Má Kju tovább beszélt:
 „Micsoda gonosz cselvetés!
 Jól ismerik Ső Khány nevét, ahol
 hibiszkusz-leány haldokol,
 mindegyik árva tudja jól, ki ő!
 Miféle ravasz cselvető,
 egyforma e férfi, e nő, gálád!
 Harminc *lang*-nyi pénzt odaad,
 úgy véli, megszerzi a lányt, az ám!
 Könnyű átlátni a szitán,
 gazok miatt szenved a lány, szegény!”
 Kju szólt: „Hát mit tehetek én,
 ármányuk ellen az erény kevés!”
 Végzett vele a cselvetés,
 nem gyötri hát szégyenkezés ezért.
 Ső Khány nagy hangon így beszélt:
 „Látok itt egy bolond személyt, nahát!
 Én csábítottam el a lányt?
 Nem ő kínálta fel magát nekem?!”
 Kju válaszolt: „Szégyentelen,
 mindegy már, ki, mit tesz velem, Kjuval.”
 Ső Khány üvöltve rárivall,
 kérkedik vad szayaival s röhög.
 Kju szólt: „ó, Égbolt, odafönt,
 fecskék, sárgarigók fölött, ki vagy,
 hallgasd meg a panaszomat,
 egy hitvány szószegő miatt halok!
Tity vjet minap reményt adott,
 én tiszta, büntelen vagyok, nagy ég!”
 Nevet kint s bent a söpredék,
 rútol kikacagják szegényt bizony.
 Hullik rá mocsok, szidalom,
 szobájába sírva oson a lány.
 Ott átöleli a magány,
 sírdogál, tenger bánatán evez:
 „Milyen kegyetlen élet ez,
 tiszta vagyok, mégsem kegyes a sors!
 Örömet bánat sokszoroz,
 a piros arc élte gonosz verem!
 Hol van előző életem?
 Szerzetes voltam, büntelen, derék!
 Most darabokra tört cserép,

testem hitvány életemért fizet!”

*

Hold ragyogott a ház felett,
mikor Tu Bá Kjúhoz bement s beszélt:

„Nehéz mesterség a miénk,
ki idejön, a férfinép, mohó.”

Kju szólt: „Eső ver, úz a hó,
az életem mire való, felelj!”

s felelt a vén: „Ne feleselj!
Pénzük kicsalja ez a hely, de benn
forgolódnod kell kedvesen,
hogy meglásson a férfiszem, te lány,
nyolcféle játékot kíván,

akit hét varázs vánkosán ölelsz. [40]

Vágyat elun a női test,
incselkedni a férfi kezd sután.

Kacsint mandulaszemü lány,
verse és tánca egyaránt remek.

Ki megkedveli e helyet,
igyekszik, másnál ügyesebb legyen.”

Hallgatja Kju figyelmesen,
de nem hall a fül, és a szem se lát.

Szívében zavar, kuszaság.
Mi rántja mindegyre alább gazul?

Szajha mesterséget tanul,
szemöldök, arc átalakul, miképp
megkívánja a férfinép,
úgy alakítja bőrszínét, szavát.

ó, magára maradt virág,
nem láthatja meg otthonát soha.

Szajhák helye a zöld szoba, [41]
ki drágakővel jön oda, nagy úr.

Köröznek szakadatlanul,
új meg új tivornyákba fúl az éj,
véget hajnal felé sem ér,

Csáng Khány Tong Nak [42] nyomába tér, a lány
önmagát szánja pamlagán,
hol éjjeli őrség után hever.

Brokát miért bújtatja el,
szirmaira miért fesel szegény?

Arca a szelektől kemény,
pillangó s méh minden erényt lebír!

Orcájáról eltűnt a pír,
tavasz ha jön, Kjúnak nem hírhozó!

Kétszer is fú szél, hull a hó,

virág, hold egyként ragyogó, de jaj,
nem bír a szív kínjaival,
fájdalom fájdalmat fial, nem írt.

Kétszer is rajzolt, verset írt,
lantját pengetve sírva sírt a lány.

Máskor mutatja, hogy vidám,
de látszat ez, Kimje után eped.

Tűri a havat, a szelet,
neki már minden egyremegy, enyész.

Közel és távol összenéz,
szúrás nélkül is szenved és áléi.

De a gyermekkor benne él,
szüleire gondol s remél megint.

A nap alászáll, messze ring.
Sorsa kegyetlen kézzel int neki.

Mit csinálnak most szülei?
Vön és Kvan gondjuk viseli talán?

Múlt, jelen, jövő messzi árny,
elér a távolba a lány szava?

Kim, ha Tyang-dájba tér haza,
mint halottra ^[43] gondol Kjura, igen!

Szívének szíve még ízén,
vagy már Vön él benne, hiszen akit
vágy és szerelem megvakít,
találnia kell valakit hamar.

így bajlódik gondjaival,
magány pusztítja, belemar a kín.

Lenyugszik a nap odakinn,
s ő életén, keservein időz.

A piros arc, a szelíd őz,
olyan, mint kit a sors legyőz, megöl.

Meggyalázva mindenkitől,
mért nem vetett véget a tőr Kjunak?

*

Látni ott egy gazdag urat,
neve Thuk Ki Töm, finomabb sehol,

Tity járás tyó-jából ^[44] való,
kereskedő, mint apja volt, eszes.

Látja, Kju milyen hírneves,
hát piros névjeggyel keres utat
őhöz, kinél sudarabb
egy sincsen, virág nem akad, ki szebb.

Begóniaág – de kinek?
Szélben, esőben hogy rezeget, török!

Jaj, ne szakítsák ki tövig!
Kinek szíve nem gyötretik Kjuért?

Ágyasul venné hát ezért.
 Készülő kötelék miért szakad?
 Meglátogatja napra nap.
 Jó-e kedvező pillanat nekik?
 Egymást annyira szeretik!
 Thuk apja hazautazik – remek!
 A fiú bódultán szeret,
 nappal-éjjel majd eleped Kjuért.
 Amikor hold süt, szél zenél,
 Thuk iddogál, versben beszél vele.
 Testét olajjal keni be,
 sakkoznak, lantot fog keze, a lant
 új gyönyört a régihez ad,
 egymást ízlelik, mint italt, mohón.
 A szépség olyan hatalom,
 hogy mindig erőt vesz Thukon a vágy.
 Ha őt látja, mást sose lát,
 átkacagja az éjszakát Kjuval.
 Tu Bá kezében bájital,
 mennyi pénz, szinte belehal a vén.
 Vizityúk szól a víz színén,
 skarlátszínű virágra fény vetül.
 Napra nap gondtalan repül.
 Citromfű-főzetben hévül, fehér
 elefántcsonttal is felér
 Kju jade teste, csupa kéj, varázs.
 A diák buzgón magyaráz,
 új-régi dalt irat a láz vele.
 Kju szólt: „Hallom, mit mond szive,
 testem selyemmel fedi be szava.
 Kjúnak felelni nincs joga,
 nem vágyik ő már sehova szegény.
 Ma mégis verset írtam én,
 uraságodé e szerény dalom.”
 Thuk szólt: „Különös módokon
 beszélsz, nem vagy velem rokon faág?”
 Kju szemében szomorúság,
 nincs, mi enyhítse bánatát, remény.
 „Letépett virág vagyok én,
 az úr pilleként száll felém, tudom.
 Ha van már hitves ágyadon,
 miért repít a száanalom ide?”
 Szólt a diák: „A vágy színe,
 mint az égé, oly messzire ragyog.
 Szeretlek, mióta vagyok,
 vágyam, mint folyó kanyarog feléd.”
 Kju szólt: „Tízezer hála ég
 bennem, de félek, vágy feléd, ha von.

Hogyan feküdjek ágyadon?
 E bordélyban, ahol lakom, alig
 vannak, akik Kjú kedvelik,
 s arcom pirossá holnapig kiég.
 Állandó-e a vágy, tiéd?
 Holdistennő a feleség, bizony,
 szánakoznak az ágyason,
 te is, más is, ezért sorom nehéz!
 Mint békalencse elenyész.
 Házasságod, ha odavész, kié
 a gyalázat, ha nem Kjué?
 Az Eg megbüntet, ha tiéd leszek.
 Erős vagy, erős hitvesed,
 e két erő, jaj, engemet lebíró.
 Külsőt a belső, ^[45] nincsen ír
 Kju számára, csupán a sír, a vég.
 Kegyetlen úr a feleség,
 csak szenvedhetném ütleget, sokat.
 Ráadásul a komoly agg,
 atyád vajon irgalmat ad nekem?
 Mellékutcában van helyem,
 nem véd szajhát a szerelem sehol!
 Ki a szégyentől haldokol,
 lelhet pártfogót valahol szegény?
 Szerelmed megbecsülöm én,
 ezért igazat szól szerény szavam.”
 A diák válaszolt: „Hogyan
 élhet sokáig vágytalan a szív?
 Parancsa nászt megkötni hív,
 bízzál hát abban, aki hív, derék.
 Már közeli a messziség,
 bármi jön, szívem érted ég, hévül.”
 Társalognak szünetlenül,
 vágyuk, mint tengervíz elül s dagad.
 Rövid az éj, hosszú a nap,
 a hold lebukik, mialatt a szél
 a lugasban Kjúval beszél,
 hová sokszor rejtezni tér a lány.
 Intézkedőben nincs hiány,
 nem keseríti hát viszály ügyük.
 Ott sűrög-forog mindenütt
 Tu Bá, kerül néki ezüst, Kjuért
 annyit kér, mennyit sose kért,
 sok pénz jár a szép ágyasért neki.
 A bordélyt elfeledheti,
 lesz férfi, aki szereti a nőt.
 Bambusz és szilvaág között
 reménység fészkel odafönt, vigasz.

Thuk vágya szüntelen nyilaz,
az éj, ha hosszú, semmi az, kevés.

*

Oly hirtelen szalad az év,
a ngo ^[46] udvar sárgáll, enyész a zöld.
Krizantém nyílik, egyre több,
mikor Thuk atyja visszajött, az agg
szívében perzselt a harag,
mindez az új ágyas miatt, Kjuért.
Parancsa zordon és kimért.
A nő azonnal visszatér oda,
ahonnan elhozta fia.
Thuknak nehéz hallania e szót.
„Az én bűnöm tengernyi sok,
mégis egyhüljön haragod, atyám.
Megperzselt véletlen a láng.
Buta voltam, legyenek netán okos?
Néhány nap mennyi bajt okoz!
Eltépnéd, mit összebogoz az Ég?
Csöppnyi száanalom semmiség,
ennyit kérek életemért csupán!”
Az agg most dühöng igazán,
törvénybe aznap délután megyen.
Hullám dübög a tengeren,
járásfönök értük üzen, íme
sáj nyák hozzák őket ide.
A palota csöndje hideg, feszes.
Az ítélő félelmetes,
ki nála irgalmat keres, bolond.
„Ez a legény pipogya volt,
s élvetegen játszadozott a lány.
Romlott virág az ág bogán,
kiért a férfi ostobán hévül.
Ó itt a vétkes egyedül,
halljátok hát ítéletül szavam:
választania joga van,
megbotoztatik, vagy magam viszem
a bordélyházba sebesen,
ahol eddig élt, ott legyen fogoly!”
„Választottam – Kju sírva szól –
a pók ne szője azt, mi volt, de nincs.
Nem kell a tegnapi bilincs.
Csak én lehetek úgyis itt hibás!”
Kihirdetik hát: „Botozás!”
Kalodában gyötri a láz a szép
bazarózsát, ki szólni félt,

orcáján szégyen foltja szétterül.
 Csattog a bot kegyetlenül.
 öszibarackfa földre dül, lerogy.
 Kín és szégyen rázza Thukot,
 a legény egyszerre zokog Kjuval.
 „Enmiattam e szörnyű baj,
 hogyan is menthetném ki, jaj, miképp?
 A szívem most is érte ég,
 ártatlanul szenved a szép virág!”
 A járásfőnök Thuk szavát
 ámulva hallja, s az tovább beszél,
 elmondja, hogyan ment Kjuért
 kezét megkérni, és miért e baj.
 „Ő mindenkinek jót akar,
 az én hibám, hogy ennyi jaj fakad.
 Legyek hát őhelyette rab,
 kaloda törje lábomat, ne őt!”
 Szánakozva nézi a nőt,
 ki oly zordan ítélte előbb, s felel:
 „Akkor más sorsot érdemel
 e pálmavirág, kit kegyel az Ég.”
 Thuk szólt: „A sorsa buborék,
 ám dicsérik verseiért e lányt.”
 Az nevetett: „A kalodát
 verse ha nyitja, írja hát le ott.”
 Szegény Kju ecsetet fogott,
 s virág mellett, ím, ragyogott a vers.
 Szólt a bíró: „Oly csuda ez,
 Tang-kori ^[47] költő sem szerez ilyet.
 Ki ezer arannyal fizet,
 még az sem fizetheti meg, nem ám.
 Tyó és Csön ^[48] e fiú s e lány!
 Vidám dalt játsszon ezután a lant.
 Ne tegyünk többé jogtalant,
 törvényt a szív parancsa szab nekünk.
 Menyed, ha egyszer bekerült
 a családba, őt el ne küldd, öreg!”
 Már sűrög-forog a tömeg,
 gyaloghintót fáklya követ, veres.
 Mindenki jó helyet keres,
 két boldog ifjú násza ez, mi szép!
 Megnyeri Kju az agg szívét,
 nem vet rossz szót, ha nincs miért, neki.
 A ház virágokkal teli,
 Kjut boldogság melengeti, örül.

*

Sakkjáték, dal veszi körül,
már a lótosz fénytől hévül, alél.

Egy éjjel férjével beszél,
nyári illatot könnyű szél repít:

„Régóta élek veled itt,
fecske nyomán vadlúd kering s leszáll.

Első asszonyod visszavár,
nélküled élete sivár, halott.

Bizony végképp ha elhagyod,
ki óvja meg az ágyasod, ha majd
őt okolják gonosz szavak?

Az úrnő az illemre ad, okos.

Félelmet éppen ez okoz,
ily nyugalom fondorlatos lehet.

Egy éve bírom szívedet,
eltitkolni ki meri ezt s hogyan?

Az első asszony szóval,
némaságának súlya van, nehéz.

Jobban teszed, ha hazatérsz,
ezt tanácsolja most az ész s a szív.

Ez a némaság hazahív,
öellene hiába vívsz csatát.”

Hallgatja Kju higgadt szavát
Thuk, érzi, jó tanácsot ad neki.

Reggel atyját fölkeresi,
induljon haza, kérleli az agg.

Eljő a búcsúpillanat,
búsan fogja a poharat kezük.

A Csín ^[49] szalagja kékezüst,
a partján fűzfák, mindenütt ború.

Kju és Thuk nagyon szomorú,
szavuk fölé faág borul, a kín.

Kju szól: „Szenvednünk kell megint,
folyók és hegyek állnak, ím, közénk.

Agyast ha ad neked az Ég,
tudni erről a feleség joga.

Otthonod az ő otthona,
őszinte szóval térj haza, siess.

Ha feleséged nagyra lesz
enmagával, Kju mit se tesz, ne félj.

Titkolódzásnál többet ér,
ha megoldást a szenvedély kutat.

De kérlek, ne feledd Kjudat,
a hosszú év is elmuland hamar.

Egy év után látni akar,
kinek szívében oly zavart a vágy!”

Kju hallgat már, Thuk lóra szállt.
Sárgára festi a határt az ősz.

Amerre megy, az út vörös.
Nézi Kju, és bánat esőz szemén.
Szomorú árnya hazatér.
Thukot látni kevés remény maradt.
A holdkorong két fél darab,
egyik árny, másik fejnyomat, Kjué.

*

Thuk úton van hazafelé,
az asszonyszobába belép a férj.
A feleség büszke személy,
a Hván-család gazdag, kevély nagyon.
Thuk szerencsés volt, mondhatom,
az ilyen nászt boldog napon kötik.
Hván Tú is jól viselkedik,
de megtudván Thuk terveit, belül
mérge forr rendületlenül,
a szó szinte szájára ül s lobog.
A szájalom tüzet nem olt,
Thuk bűnbánó, mert rossz dolog, amit
hölgyével tett: „Ki ügyeit
bevallja, békét nyerhet itt talán.
Miért is szólna ostobán?
Nincs gyűlölet benne, csupán harag.
Meddig őrizzem titkomat,
mint a gyerek, ki elszalad, ha fél!?
Vagyunk már két külön személy,
férjet hölgye, hölgyet a férj becsap!
Ennyire félni nem szabad,
hangya volnék csésze alatt, no nem!
Nézzük egymást egyenesen!
Többé nem sunyom le fejem, nem én!
Milyen ez a fehérszemély,
szót érteni van-e remény vele?”
Thukot ne ismerné neje,
fülébe nem jut semmi se? Ugyan!
Tíz napja dühöng hangtalan,
aztán mint megáradt folyam, üvölt
az úrnő, és nyálat fröcsög:
„Mennyi szörnyűség, egyre több, mi bánt!
Férjem gonosz, férjem gálád,
vagy pletyka volna, ronda vád netán?”
Parancsot ad ki szaporán,
néhány fogat majdhogy kihány dühe.
Nem mehet hozzá senki se,
bánja ki szólni mer vele, nagyon.
Majd nevetgél bávatagon,

szobájában a pamlagon hever.
 Haragot a szívébe nyel.
 A diák mulat, énekel, iszik.
 Hol fecseg, hol bölcselkedik,
 de legbelülre rejti, mit kíván.
 Látszólag gondtalan, vidám,
 szíve a vágyak csolnakán lebeg.
 De ahányszor csak hazamegy,
 otthon követelődzni kezd vadul.
 Hol részegen, hol józanul,
 mint ki érezni most tanul, olyan.
 Hallgat, ha mondandója van,
 mikor mondja ki, és hogyan tegye?
 Ne haragudják meg neje,
 ám Kjúról szólni kellene, bizony.
 Nem jó szerencsés alkalom,
 az úrnő a fél-szavakon nevet:
 „Követ kínálsz jade helyett?
 Én nagyon jól élek veled, akár
 virág, amelyre lepke száll,
 hívó szavad ha rámtalál, szívem
 békésen dobog, szelíden.
 Pletykát, vádat feledni kell, uram!”
 Ráérősen szólt, pajkosan,
 Thuk se mondta, mi baja van, nehogy
 felélessze a haragot.
 Vidáman ölelkeztek ott, az éj
 közös árnyékukról beszélt.

*

Zörrent néhány sárga levél, az ősz
 eljött, Thuk szeme hol időz,
 a táj máshonnan ismerős, a csend
 napról napra beszédesebb.
 Tudja az úrnő, mért eseng a férj.
 „Ideje, hogy Löm-csibe térj,
 ezüstszínű ott is az éj, a hold.”
 Egy percig sem várakozott,
 a paripája vágatott vele.
 Lentről csillog a tó ege,
 arany fény várja a hegyek fölött
 a már Löm-csibe érkezőt.
 Közben hintó viszi a nőt haza,
 fogadja régi otthona,
 rossz dolgában veti oda a sors.
 Anyja felel: „A rüh okoz
 oly viszketést, mint e gonosz beszéd.

Ha féltékeny a feleség,
 hallgasson, használja eszét, legyen
 fondorlatos, könyörtelen.
 Löm-csibe küldünk tengeren sebes
 vitorlást érte, tervem ez,
 Kju lába megkötözve lesz hamar.
 Ha majd a szégyen belemar,
 akkor mondja meg, mit akar, te meg
 a kis ágyast kineveted,
 kínozzhatod, gyűlölheted a lányt!”
 Dicséri a hölgy az anyát,
 ki ilyen jó tanácsot ad neki.
 Vitorlás a tengert szeli,
 két minden furfanggal teli gonosz,
 Khüjn és Ung evez rajta most,
 Té kikötője gyors hajót fogad.

*

Az ablak mögött árnyalak,
 lányszívet bánat fojtogat, gyötör.
 Szederfa árnya egyre női,
 volt világát idézi föl Kjunak.
 „Újra hosszú a hajfonat,
 hová lettek a szép szavak, hova?
 Az ágyas sorsa mostoha,
 nem marad hozzá hű soha a férj.
 Tengernyi szenvedés mit ér?
 Hang Ngá megölte férjéért magát, [50]
 magamat pusztítsam tovább?”
 Három csillag s hold fénye ad jelet.
 A pagodához érkezett,
 füstölőt gyújt, imába kezd a lány.
 Akkor ráront két rémes árny,
 üvöltésüknek foglya már szegény.
 Kardélen játszik szörnyű fény,
 érte jött e tünemény vajon?
 Altatóport szemébe szór,
 álom ragadja el, vakon remeg!
 Lóra tették, mint tetemet,
 a házra tűzcsóvát vetett kezük.
 A partra holttest hogy került?
 E színjáték miféle trükk? Talány.
 Szolgahad, ijedt mindahány,
 rejti őket az ingovány, berek.
 Egy vén lakott a ház megett,
 eszét vette a rémület, a félsz.
 A vízzel semmire se mész,

a tűz, bár oltja szolgakéz, lobog.
 Egy szélroham tüzet kiolt,
 de megtalálják-e, ki holt, a lányt?
 Tűvé teszik a pagodát,
 az illatos női szobát – sehol!
 Égett csont meleg hamuból
 elébük hull – ez, mi Kjuból maradt?
 Fortélyt nem sejt a szolgahad.
 A vén szeméből könnypatak zubog.
 Kju rossz során szánakozott.
 Halotti lepelben a csont, viszi,
 imát mond és eltemeti,
 az ősoket engeszteli szava.
 Thuk is épp akkor ért haza.
 Fogadja a könyvtárszoba – miképp!
 Hamu-, szénkupac – szörnyű kép!
 Aztán atyja házába lép, ahol
 a szent tábla fölé hajol,
 Kju áldozott valamikor e helyt.
 Thuk rettentően szenvedett.
 Fájdalmában földre esett szegény.
 „Ártatlanul halt drága lény!
 Barackot, bambuszt az erény mikor
 egyesít? Szívünk összeforrt,
 mégis a búcsú napja volt örök?!
 A lélek bennem nyöszörög,
 múljék e bánat – könyörög szívem!”
 Egy tanító élt odafenn,
 szellemmel szellemnyelveken beszél.
 Ki a Három szigetre ^[51] tér,
 megérti vele könnyedén magát.
 Thuk gazdag ajándékot ad,
 idézze Kju szellemszavát a bölcs.
 Szellemét *tiny* ^[52] lant hívja föl,
 száll három sziget mélyiből a holt.
 Éled a bölcs, és szólva szólt:
 „Bár rejtezett, tudom, ki volt e lény.
 Múlt bűnökért szenved szegény.
 Van dolga még e földtekén, sok is.
 Kit a végzett romlásba visz,
 egy év, és visszatér úgylis ide.
 Idegen lesz tekintete,
 nem mersz reá nézni te se, bizony!”
 Furcsa ez a beszéd nagyon,
 Kju volt-é, avagy csak rokon halott?
 Nem hiszi a varázslatot,
 jön-e még ő, kiért dobog szive,
 a szép virág jó még ide,

vagy elfonnyad szírom, bibe, levél?

*

A lehullt virág nem remél,
a pokol itt a földtekén vagyon.
Khüj és üng gonoszak nagyon,
viszik már Kjú a csolnokon, szegényt.
Ütjük hamar végéhez ért,
Tity járás volt az úticél, oda
siet a két haramia.
Cipelik Kjú, ó jaj, hova kerül?
Aléltan, tehetetlenül,
a szolgál-házban egyedül hever.
Álmából mi riasztja fel,
hol van háza, miféle hely ez itt?
Részeg volna, vagy álmodik,
bentről hangos szó hívja, itt néhány
futkosó szolgáló-leány,
nyomukban valaki, netán az úr.
Tekintete oltárra hull,
felirat hirdeti alul: „Emitt
a Menny legfőbb parancsait
intézi minden mandarin ura.”
Hét kincsű [5] ágy, igen fiira,
rajta asszony ül, és Kjú kiált,
mondja el az áléit virág,
hogyan hagyta el otthonát s miért!
Aztán szól: „M megbüntet az Eg,
te kis vacak, nem feleség, aki
macskát, tyúkot mer játszani,
olyan buják a vágyai, akár
megzavarodott tengerár.
Rabszolga vagy, senki, habár te még
nevedet diccsel ejtenéd,
de e házban senki se véd, tudod,
mit kapsz tőlem? Harminc botot!”
Ostoba szolgálhad vihog, fecseg,
élvezik a jelenetet,
hullnak reá az ütlegek, gonosz
bambuszbot Kjú záporoz,
húsát és lelkét tépi most ütés!
Micsoda szörnyű szenvedés,
a szép szilvaág odavész ma itt!
Neve Hva-nóra [54] változik,
kék ruhába öltöztetik a lányt.
Nem fésüli többé haját;
vajon kit rejt e csúnyság? Csak egy

öreg szakácsné szánja meg,
ő ad néki gyógyfőzetet, teát,
s mi több, életkedvet is ad.
Oktatgatja: „Sorsod csalárd, tudom,
ügyelned kell hát az uton,
egykorvult lényed bűne nyom, vigyázz!
Az életed tengernyi gyász.
Erdő, fal hallja, mit csinálsz te itt.
Az öreget is figyelik;
a vihar réme közelít ide.
Hangya, méh nem jut messzire!”
Kjúnak majd megszakad szíve, zokog;
„Megszoktam a szelet, a port,
az élet mindig eltiport gazul,
új fájdalom vár, új meg új,
a sorsom miért nem csitul, miért?
Piros arcot senki se véd!
Meddig szenvedjek múltamért tovább?
Vigaszt még a halál sem ad?”
Az első hitves otthonát alig
látogatja, ám pár napig
most a szüleinél lakik, ahol
anyja ördögi cselet kohol.
Kjúhoz, ím, kedveskedve szól: „Te lány,
hiányzik ott egy szobalány,
átküldlek.” Parancsa nyomán oda
úzi tovább Kjú rossz sora.
Újabb poklot kell járnia, gonoszt.
Hol fésűket rakosgatott,
hol meg parancsszóra dalolt szegény.
A lant megszelídült kezén,
zengett szívettépő reményt a húr,
mikor Kju keze odanyúlt.
Az úrnő haragja csitult kicsinyt.
De a lány tovább gyötretik,
amott árnya, szíve emitt bolyong,
rejteket keres, zezugot.

*

Vágy, szerelem messzefutott; a ház
Löm-csiben néma, mint a gyász.
Messze tűnt a „találkozás” szava!
Thuk hazatér, s nem tér haza.
Fut napok, hónapok sora tovább
lassú és hosszú úton át.
Az elszállt mandarinkacsát, Thukot
hová röpítik jobb napok?

Mint szemöldök, olyan a holdkaréj.
 A hajdani rizspor mit ér?
 A lótusz hervad, visszatér az ősz,
 a tél bánattal viselő.
 Hol keresse, hol lelje őt, hiszen
 emléke csak kínnal izén!
 Thuknak egyként fáj a jelen, a múlt.
 Végül odaviszi az út,
 hol felesége várja Thuk urat.
 Csupa tisztelet, hódolat,
 midőn megtért férjet fogad e hölgy.

*

Kju bókol asszonya előtt,
 a hölgyzobába félve jött, eseng,
 bátortalanul lépeget:
 „ó jaj, mit látok én, egek, hiszen
 Thuk ül ott a kereveten!
 Belémhasít a szerelem, megint
 érzem volt-kötelékeink!
 Ez a néember mit tervez itt velem?!
 Szolgának nem jár szerelem,
 trónol az úrnő odafenn, a rang
 szétszakítja a vágyakat.
 Mosolya mint a kés szalad belém.
 Legfölül ő, legalul én,
 hogyan szóljon hát a szegény, a rab?”
 Dülöngél bánatsúly alatt,
 már a beleibe harap a kín.
 Elrejtőzködik odakinn,
 ki ne találja senki, min zokog.
 A diák majdnem földre rogy:
 „ó jaj! Mit látok? Kju az ott? Minő
 csapdába estünk, én meg ő?!”
 Thuk szava gyáva, reszkető beszéd.
 A könnyeit mázolja szét.
 Nézi férjét a feleség: „E vad
 zokogás mi okból fakad?”
 Thuk felel: „Tiszteld gyászomat, az ok,
 halott anyámra gondolok.”
 Megértően bólíngatott a hölgy,
 majd teáscsészét telitölt,
 Kjútt szólítja, szolgálja föl nekik,
 inni is kényszerítettik,
 szerencsétlen térdre esik, remeg.
 A diák lerészegedett,
 hol sírdogált, hol nevetett, bizony,

e látvány szálnalmas nagyon,
 maga se tudja, hol vagyon talán.
 Oldalog az ajtó iránt.
 Kjúra förmed a hölgy: „Kínáld Thukot,
 vagy jól elpáhollak, tudod?!”
 A diák oly zavarodott, de hát
 kortyolni kezdi a teát.
 A hölgy fecseg, iszik tovább, vihog,
 szegény vetélytársán kifog,
 így szól: „Hallgassuk meg Hva-nót, talán
 mondjon egy *bán-dán* ^[55] dalt a lány.”
 A lant már Kju kezére vár, zokog
 négy húrja, belőle titok,
 belőle varázs száll ki most, szívet
 hasgató énekszó, remek,
 noha csak rezdült húrja egy kicsit.
 A hölgy mosolyog, Thuk pedig
 hullajtja szeme könnyeit, a Tang
 folyóba hullt így könnypatak.
 A hölgy bosszúsan kifakad, Kjura
 kiált: „Ez az ének buta!
 Szomorú lesz a ház ura, te lány,
 halljunk másikat szaporán!”
 A diák hallgat, sírdogál, kacag,
 nem tudja, mit tesz, ezalatt
 az idő gyorsan elszaladt, a hölgy
 szívébe öröm költözött,
 Kjút nézvén szeme csupa gög: „Ilyen
 elégtételt vágyott szívem!”
 Thuk egyre keserűbb, igen levert,
 szíve bánattal telt kehely.
 A hitvesi ágyban hever, de kint
 volna, hol Kju tartózkodik,
 lámpafénynél szomorkodik szegény.
 „A féltékenység nem erény,
 a jégmadár sorsa kemény, hiszen
 mandarinkacsa nem izén,
 megfagy a tél vizeiben a szív,
 többé ő engem úgyse hív.
 Hol van az ifjú Thuk, a hív, derék?
 Szétoldatott a kötelék,
 a szép nőhöz gonosz az Ég nagyon,
 evezzen tenger bánaton!”
 Pislog a mécses, lobbanón, tovább,
 nem fogy el a szomorúság.

*

Szolgálja hölgyét és urát szegény.

A hölgy a kínzásban serény.

Kjút ha kérdi, felelni fél amaz:

„Az én bajomra nincs vigasz!”

Thukot gyötri, tudja meg az, miért
emészti bánat Kju szivét?

Szíve a diáknak is ég, sebes.

Nincs benne Kjúhoz szólni mersz,
mikor csak fájdalmat szerez a szó.

Kérdése zavart, dadogó.

Kju térdre hull, nem hallható, amit
felel, de átnyújt egy papírt.

Viszi a hölgynek Thuk, mit írt a lány.

Az elolvassa, azután,

mintha izgulna, szaporán beszél:

„A tehetsége sokat ér,

gazdag ha volna, nem szegény, bizony

arany-házban, táncvigalom

közt élhetne, én fájlalom sorát.

Meddig sínylődjék itt tovább?”

Thuk szólt: „Szerencsétlen virág e nő,

mindig, mindig csak szenvedő,

pártfogolnunk kellene őt ezért,

kárpótolni az életért.”

„Tegyük meg hát, amire kért – felel

az ifjú hölgy – íme a jel,

vele Buddhához esdekel talán.

Teljesítsük, amit kíván,

ne pusztuljon tovább ez árnyalak.

Kván öm ^[56] temploma befogad
minden szegény boldogtalant, oda
vezérli őt is a sora.

Várja szent szöveg, pagoda, ahol
túrni és másolni tanul.”

Már a hajnal kakasa szól, elő

volt készítve a füstölő,

szerzetesnővé lesz, ki jó amott.

Kju a házból eltávozott,

bonc-csuhát, új nevet kapott, neve

Csáng Tüjn, nem illik senkire.

Szön és Thu dolgozik vele, milyen

messzi a vörös por, hiszen

szerelemre gondolni sem lehet!

Arcára rizsport nem tehet,

bánatot Buddha nem szeret, kitilt.

Éjszaka szenved még a szív.

Megsejti Buddha titkait a lány.

Nem kívánkozik más után,

ott él a templom udvarán, ahol
 napra nap sietve lohol.
 Néma magányban haldokol szive.
 Thuk úgysem léphet be ide,
 másolás, könyvtár messzire vagyon.
 Találkozni nincs alkalom,
 Thuk diákra vigyáz nagyon neje.
 Lesi a diák, elmegy-e,
 akkor Kjúhoz viszi szive Thukot.
 Elsír tengernyi bánatot,
 könnye vízesésként zubog alá:
 „A vágytalan élet halál,
 tavaszistennő rádtalál – segít?
 E néember elbánt veled itt,
 jaj, hiába szenved a szív, a hű.
 Sorsod miattam keserű!
 A fehér jade feketül, koszos.
 Még mennyi fájdalmat okoz,
 szerelem nélkül oly gonosz a lét.
 Szívem nem látja gyermekét,
 de szakadjon a kötelék, ha rossz.
 Kő törik, arany hasadoz,
 száz életnek halált szoroz a vég?”
 Kjú felelt: „A szív tengerét
 csolnak hiába járja, rég halott,
 rabul ejti mocsár, pizok.
 Holtom után élni fogok! Nem én!
 Meghal az esőcsepp, szegény.
 De örökké él az erény, a lant.
 Hadd hangoljam a húrokat,
 száz év, akárcsak napra nap, lohol.
 Mentsél meg, ha szánakozol,
 mert ez az élet itt pokol nekem!”
 A diák szól: „Azt tervezem,
 de félek, elbánik velem a nőm!
 Vihar készül, ha visszajön.
 Jaj, elhagy minket az öröm szava!
 Csak a gondolat száll tova,
 legyen szerelmünk otthona hazánk!
 Ki-ki járjon útján tovább,
 szálljon szavunk hegycsúcson át oda,
 hol kő nem törik el soha,
 hernyó meghal, de fonala örök!”
 Idézik a régvolt időt,
 minden szavuk újra kinőtt virág,
 kezük összekulcsolt faág.
 Az úton látják jönni Hvát, szalad.
 Megjött a hölgy, Thuk nem szabad.

Kedvesen kérdi az urat, ide
 hogyan tévedt, nevetnie
 kell, látván, hogy ily messzire jutott.
 Zavarba is hozza Thukot:
 „Csak megnéztem, ki másol ott s hogyan.”
 A hölgy szól: „Szép írása van,
 Lang Ting ^[57] se írt ily pontosan betűt!
 Kár, hogy szolgává kényszerült,
 ezer aranyért sem veszünk ilyet!”
 Majd *thjén* teát ^[58] hörpintenek,
 magára hagyják az ijedt leányt.
 Bátortalanul kérdi Hvát,
 szeretné tudni szándokát, mire
 készül az úrnő ellene.
 Az válaszolt: „Elbújt ide, bizony,
 minden szót hallott asszonyom,
 nevetett vallomásodon, Thukot
 is hallotta, hogyan zokog.
 Azt mondta nekem, álljak ott, ti ne
 sejtsétek, hogy ellát ide,
 aztán megunta, amiket fülelt.”
 Kjúnak szívében rémület:
 „Sárkányként okád majd tüzet e nő!
 Lúdbőrzöm attól, milyen ő,
 elmenekülni nincs idő, se út!
 Körmei között hangya Thuk,
 őelőtte szólni se tud talán!
 Most villámot szór majd reám,
 dühe záporoz, ág bogán megül.
 Majd hirtelen lecsendesül,
 vidáman beszél, vég nekül nevet.
 Haragszik rám, de hiteget,
 mérget kínál étel helyett, tudom.
 Egyedül járok az utón,
 tigris, kígyót rejt a vadon, az éj.
 Thuk nélkül Kju repülni fél,
 de jó nap, mikor visszatér hite.
 Tengerár viszi messzire,
 egyedül van, nincs senkije se most.
 Elvette otthonát a sors;
 éhezted, olyan gonosz? Lehet!”
 Tudja jól, semmit sem tehet.
 Néhány szent tárgyat keresett, amit
 Buddha őrzött ezideig,
 a baj ellen talán segít neki.
 Dobszó az éjt elkergeti.
 Sövényen magát átveti, szalad.

*

Liánok között, fák alatt
csak a lábnyomok látszanak, ahogy
egy magányos nő megy amott,
visz rettegést és bánatot, sokat.

Kakas szól, itt a pirkadat.
Otthont adó kéz hol akad neki?
Útját templom keresztezi.

Rajta: *Tyú-ön ám* [59] hirdeti, e hely
az, ahol menedékre lel.

Kjúnak a főnöknő felel igent.
Sötétbarna ruhát viselt.

Neve Zsák Züjn, minden kivert utas
őtőle kap szállást, vigaszt.

Kju választ óvakodva ad: „Szerény
bonc vagyok, ki Pekingben él.

Atyám előtt érkeztem én ide,
rendünk küldött ily messzire,
kéri, vigyázz kincseire, anyám.”

Arany harang és drága *khány*, [60]
mit ajándékként ad a lány neki.

Zsák Züjn szemrevételezi,
és szól: „Barátnőd kérdezi, az út
magányt adott, tengernyi bút?”

Tanítványául hívja Kjút oda.

Otthont kínál a pagoda.

Kapott tököt, sót – micsoda kegy ez,
étel és ital ízletes.

Nyugalmat imában keres, tanul
hajnalig szakadatlanul,
magánya holddal párosult magány.

Csudálják, mily okos a lány,
Zsák Züjn meglepődik szaván, eszén.

*

Tavasza vált megint a tél.
Tejút az égre visszatér, ragyog.
Jönnek felhőtlen, víg napok,
velük jámbor látogató, kegyes.

Harangot, *khány*-t szemügyre vesz:
„Mintha Hvánéké volna ez, olyan!”

Kivallatja Kjút hosszasan
Zsák Züjn, bizony nagy gondja van vele
Keserves Kju története,
éjének nincsen fényjele sehol.
„A szegénynek, ki bujdokol,

sorsa öntől függ, tudja jól, anyám!”

Zsák Züjn most retteg igazán,
szánakozik, félti a lányt, aki
sok súlyos titkát fölfedi:

„A pagoda megmenteni, te lány,
nem alkalmas hely, csupán
látszatra óv meg e magány; siess,
biztosabb védelmet keress.

Fenyegetőd félelmetes, gonosz!”

Élt közelben egy ájtatos
Bák nevű család, oly honos e helyt.

Örülnek Kjúnak módfelett,
akit Zsák Züjn odavezet s ajánl.

Tudja-e Kju, hogy mit csinál,
otthont vagy kelepccét talál emitt?

Ott is ravasz kópé lakik,
miként Tu Bá, csak úgy segít szegény

Kjún Bak asszony, a ronda vén,
rizspor, cinóber kente rémpofa.

Pénzért fogadja Kjút oda,
ez a hely sem lesz otthona, a rút
vénség ágyasnak szánja Kjút,
különben fel is, le is út neki.

„Oly messze élnek szüleid,
rossz híred könnyen költhetik neked.

Rádfogják, lusta vagy, beteg,
s házát ki osztja meg veled, te lány?

Férjhez kell menned szaporán.

A baj, ha nem hallgatsz reám, elér.

Bak Hang öcsém, ki Thájban él,
kereskedő, derék személy, neves,
üzlete van, becsületes.

Nincs más, ki ily férjet szerez, csak én.

Tháj fyó-ban él ez a legény,
olyan leszel, akár a szél, szabad.

Nem ismerik ott múltadat,
ha férjhez mégy, vár boldogabb sorod.

De ha te másképp gondolod,
akkor újra a baj kopog be itt.”

Erezte Kju, mi sem segít,
mintha ütlegelnék megint, a szó
akár a bambusz, hasgató,
a sors újra kegyetlen, ó, de fáj!

„Mint elveszett fecskemadár,
ki sebzetten magasba száll, vagyok
élve eltemetett halott!

Bár tudná Kju, kihez adod, hiszen
vergődik nyállal vert szívem,

a férj farkasom, tigrisem lehet!
 Kinek kínálsz föl engemet?
 Ha olyannak, aki szeret – legyen!
 Tanúm a csillag az egen,
 a föld, a zajló tengeren a szél!
 Utána többet nem beszél,
 elmegy a vén, és visszatér hamar.
 Bák Hang házasodni akar,
 árnyat ünnepi fény takar, elűz.
 Bak imát már imára fűz,
 hevíti a szívét a tűz, a vágy.
 Feleségül veszi a lányt,
 csónak viszi az ifjú párt haza,
 Tháj *tyó* messzi határira,
 amely tízezer *zam*-nyira lehet.
 Csónakuk, ím, megérkezett.
 Hová megy Bak, mi hírhedett hely ez?
 Bordélytulajdonost keres
 az emberárus, az ügyes svihák.
 Kiszabják ott a tarifát.
 Egy embert bérel a diák, aki
 kész hintón elszállítani
 Kjút, jaj, hosszú útra viszi a lányt.
 Kinyitják a ház kapuját.
 Isten, fehér szemöldü, várt Kjura,
 bordélyházi oltár ura.
 Lesújt a nehéz sorsúra a vész,
 a kalitból repülni kész,
 szegény virág élte nehéz, csak úgy
 dobálja a végzete Kjút,
 mintha játék volna, megunt, törött!
 Életből nem kell neki több.
 Timsó vizet tisztít, de fönt piszok
 úszkál, egyre több kavarog!
 Kjunak sorsa marad, mi volt, tovább.
 Miért nem leli otthonát?
 Hibára halmozott hibát a lány?
 Nincs hát menekvés, csak magány?
 Ha egykor vétkezett netán, az Ég
 bűnéért megbüntette rég.
 Mennyit kell szenvednie még? A sors
 az örömlányokhoz gonosz.

*

Új nap jön, az éj iszamós, Kjunak
 különös vendége akad,
 tigrisszakáll, órjasalak, kinek

szemöldje lepkeként remeg.
 Kon-nál, küjn-nél ^[61] félelmesebb vitéz,
 lakkal, thao-val ^[62] győzni kész.
 Tú Hajt, mikor Vjét-dongba mész, sokan
 istenítik ott biztosan.
 Kóborol, merre kedve van, a kard
 mellett útitársa a lant.
 Hallott Kjúról oly dolgokat, ide
 hozta a lány csudás híre.
 Névjegykártyáját küldi be előbb.
 Meglátja és imádja őt:
 „Legyen a szerelmünk örök, akár
 a hold, a szél, a tengerár!
 A lovagod téged csudái, szeret.
 Énreám nézzen csak szemed!
 Ritkák a bátor emberek – halak,
 rút madarak pusztítanak!”
 Kju felelt: „Rólam gonoszát beszél,
 kinek nézése csupa kéj.
 Aranypróbáló követ kér a szív!
 Valóban egy dalia hív?
 A bordély olyan, mint a sírverem,
 nem fénylik arany a rézén!”
 Felelt Tú: „Varázsdal nekem e szó,
 Biny Nüjn Kván korából való. ^[63]
 A méretem megnyugtató neked?
 Nézd meg közletről testemet!”
 Kju felelt: „Látok felleget, amely
 sárkánnyal egyesülni mer.
 Buborék sorsom oda fel hogy ér?
 Vagyok értelmetlen személy!”
 Beszéde Tú szívéig ér, nevet
 a dalia: „Személyedet
 ki ismeri csodás szemed, szavad,
 amely ily választ nekem ad?
 Lehet-e nálam boldogabb, mikor
 e két lélek egymásba forr?!”
 Férfi és nő összehajol, szívük
 ugyanazon ütemre üt!
 Közvetítő tárgyal velük, mivel
 Bák diáknak fizetni kell.
 Szakít múlt kötelékivei a lány.
 Boldogok közös nyoszolyán,
 körfüggönyön nyolc szent, vidám szemű. ^[64]
 Férfi, nő egymásnak örül,
 minden vágyuk beteljesül, lobog.
 Tömjén és tűz vetett lobot,

a férfi és nő boldogok nagyon.

*

A tengerre néz egy napon
Tű, kardot köt, és a lovon terem.
Kju szól: „Sorsunk engedelem,
uramat nem kísérhetem el én?”
Tű felelt: „Micsoda szeszély,
ily botorságot ne beszélj nekem!
Ha lesz százezer emberem,
s gongok szólnak a földeken vadul,
én leszek az egyetlen úr,
Tű akkor majd idevonul eléd.
A keselyű háza az ég,
ne kövess, lesz gondom elég; hiszen
egy év múlva erre viszen
utam, és megpihen szívem megint.”
Ruhát szaggat és távozik,
a keselyű útját a víz lesi.
Magányosak Kju napjai,
felhő a felhőt kergeti; az út
lábnyomokról semmit se tud.
Fű megnőtt, fűz levele hullt, csupasz
bánatra sehol sincs vigasz,
a múltra gondol, jaj, mi az, mi szól?
Szülői hang éri utói,
üzen az éj árnyaiból Kjunak?
Már tíz esztendő elszaladt,
dér festi régen hajukat, hová
került, gondol-e még reá
Kim úr, ki szívében király maradt?
A vörös fonál szétszakadt,
méhében ezért nem fogant gyerek.
Idegenbe keveredett,
vágyaiért kínnal fizet az Ég.
A piros szárny repülne még,
a négy égtájat lesi szép szeme.
Szenvedés minden éjjele.
Háború dúl arrafelé, hol él.
A hullabűz az égig ér,
cetekre formázó kevély hadak
lepik el mind az utakat.
Ki bölcs, rejtekhelyre szalad, de Kju
így szól: „Rémiszt a háború,
de szavát meg nem szegi Kju soha!”
Tű háza marad otthona.
Vértések érkeznek oda, a ház

egyetlen nagy kiáltozás:
„Hol van az úrnő?” – magyaráz, beszél
vagy tíz tábornoki személy,
mehallgatást esengve kér Kjutól.
Szolgahad jő a kapuból:
„Férjed parancsa ér utói, kövesd.”
A piros ruhák fénylenek,
díszhintóban foglal helyet a hölgy.
Selyem s bambusz haladt elől,
a dob hírnököt üdvözölt, e nap
örök emlékként fönmarad,
amíg csak lesznek Tű-urak, a Dél
családjáról a hír regél.
Tű herceg lováról beszél Kjuhoz,
a fejét turbán fedi most,
de szemöldje vígan csapong ma is:
„Egymáséi a hal s a víz,
tudtam, hogy szavad nem hamis, no nézd
fölismered-e a vitézt,
aki teérted halni kész, ha kell!”
Kju szólt: „A fa árnyékra lel,
az együgyű, ha szólni mer, ezért.
Ügyedet pártolja az Ég,
hogyan így leszen, Kju hitte rég nagyon!”
Öröm világít arcukon,
ágyukra függöny árnya von lepelt.
Tű ünnepséget rendezett,
üdvözölték a herceget, dobok
úzték el a szelet, a port,
s vágyukra többé nem tiport a tél.

*

Kju és Tű szerelemben él,
múltukról vidáman beszél szavuk:
haj, Vo-tity, Löm-csi, hány hazug
miatt szenvedtek mennyi bút, de már
szívük mint a fönixmadár,
noha jaj, álnok csapda vár kívül.
Egy hercegről hozzák hírül,
hogyan lázong, Tű hát lóra ül megint.
A sereget rendezgetik,
mennyi zászló, és mennyi tiszt, de sok!
Már három hadsereg robog
Vo-tity, Löm-csi felé amott vadul.
Hálátlan hiába lapul,
fogságba kerül, porba hull hamar,
Thuk családját nem éri baj,

katona sunyit, tudja, jaj neki,
 ha a parancsot megszegi,
 így Zsák Züjnt sem fenyegeti veszély.
 Aki fölesküdt, ölni fél,
 tábornokoktól nem remél kegyet.
 Hála és bosszú! Megfizet,
 ki nemrég kegyetlenkedett, meg ám!
 A *kő*-k jönnek a *vé*-k után, ^[65]
 halálosztókban nincs hiány e nap.
 Az udvarra vonul a had,
 a sátor előtt elhalad s megáll.
 Úr és úrnő mily büszke pár,
 Tú és Kju parancsára vár, ki él.
 A dobszó ridegen beszél,
 név név után, harci szekér előtt.
 „Szeretet, gyűlölet, mi több? –
 kérdi Tú – tiszteljétek őt, de ha
 oktalan irgalmaz szava,
 meg ne szelídüljön soha a vád.”
 Szíve szerint Kju megbocsát,
 ellenben zord parancsot ad ura:
 „Ne hallgassatok hát Kjura!”
 Thukot hozzák, arca fura, akár
 holtra ijedt mátyásmadár.
 Kju szól: „A bíró dolga bár nehéz,
 Löm–csit, sok bajt feledni kész,
 nem hoz hát volt baráttra vést a szó.
 Söm ha kél, Thang épp nyugovó. ^[66]
 Legyen tiéd száz végnyi jó brokát,
 két ezüstrúd – Kju ennyit ad.
 Ravasz nővel él uraság, de most
 ravasz ravaszt lát hamarost!
 Csésze szélén a hangya hogy remeg!
 Ravaszágért megfizetek!”
 Mint kit elért a fergeteg, olyan
 Thuk arca, veríték-folyam,
 öröm, félsz rajta párosán evez;
 két rabot hoz egy fegyveres,
 Zsák Züjn az, Thu anyósa ez – nocsak,
 Kju fátyolt hirtelen lekap,
 hadd lássák meg mihamarabb, ki ő:
 „Hva-nó s Csák Tüjn, a szolganő,
 énvelem most ő lép elő, az ám!
 Miképpen fizet meg a lány?
 Mint Fju anyának hajdanán hive ^[67] –
 mennyi aranyat ér szive?”
 Tétováznak beszédire azok,

föld alá bújni volna jobb.
 Ő szólt: „No, üljetek le ott, ma itt
 megtáncoltatok valakit!”
 Szólítja tábornokait, hamar
 hozzák, akit látni akar,
 ki oly gáládul bánt Kjuval, a nőt,
 Hván Thút, a gonosz cselszövőt.
 „Nagyságos asszony, ki előtt remeg?
 - így köszönt volt ellenfelet –
 Vagy szolganót könnyen feled netán?
 Hányféle tud lenni e lány,
 piros arc hallgat tétován – nocsak,
 minden bűnösnél gonoszabb?!”
 Hván Thú lelke földre zuhant, kevély
 lénye most görnyedezve fél:
 „Nő vagyok, méltatlan személy, aki
 kész bűneit bevallani.
 A féltékenység volt, ami gazul
 teellened vitt álnokul.
 Nézd szívemet, a porba hull eléd.
 Nem volt enyém, nem volt tiéd
 közös férjünk, ki rossz cseléd gyanánt
 mivelünk gyáva módra bánt.”
 És kéri Kju bocsánatát. Amaz
 felel: „A fülemnek vigasz
 beszéded, hozzád illik az nagyon.
 Szabadságod visszaadom,
 vétkedre bocsánat vagyon, ilyen
 különös bosszút áll szívem.”
 Hálát rebeg, ki gőgösen beszélt.
 Hoznak egy sor fogoly személyt.
 Kju szólt: „Ó, jaj, hatalmas Eg, ezek
 gonosznál gonoszabb ebek!”
 Bak és neje, ott lépeget a két
 gaz, üng és Khüjn, hitvány cseléd,
 Ső Khány, Tu Bá, Má úr, no nézd a sort!
 Ki védene ennyi gonoszt?
 Ezúttal Kju parancsa zord, kemény:
 „Fejével fizet ifjú, vén!”
 Szakad a hús, hullik a vér, szívük,
 a nyomorult, immár kihűlt.
 Az Ég sem tűr el ennyi bűnt, silányt!
 Szánalmat e holtak iránt,
 kik halmoztak vétket, hibát, ugyan
 ki erezne ott? Nincs olyan.
 Zsák Züjnek még pár szava van Kjuhoz.
 „A búcsú fájdalmat okoz
 – szól Kju – sorsom ha összehoz veled,

szívem köszönti szívedet,
a büszke felhő ellebeg, alant
meglát-e darumadarat?”
Zsák Züjn felelt: „Eljő a nap, tudom,
találkozunk mi az uton.
Öt év se telik el, potom idő!
Emlékszem, megjósolta ő,
Tam Hóp, aki tudja, mi jó, mi lesz.
Elválásunk nem végleges.
Látja, miképpen látta ezt, az öt
esztendőn belül eljövőt,
nincs látnoki szeme előtt titok.
Zsák Züjn, Kju találkozni fog.
Szívük a végzetten kifog, tehát
beszélni erről kár tovább!”
Kju válaszolt: „Tam Hóp szavát, hiszem,
az Ég beváltja teljesen.
Ám tudd meg tőle, énvelem mi lesz,
ha búcsúnk mégis végleges.”
ígéri, hogy kedvére tesz, amaz,
bár futna innen, úgy igaz.
Szeretet, gyűlölet – ravasz dolog!
Kju szíve hevesen dobog,
míg Tú úrnak mond hálaszót: „E nap
minden réginél boldogabb.
Szívemből elszállt a harag, nehéz
terhétől szabadul az ész.
Hálám irántad nem enyész, örök,
miként az Ég, a hegytetők!”
„Barátot lelteni szerfölött nehéz
– így szólt Tú – nem elég az ész;
egy törvényt ismer a vitéz: a bűnt
meg ne bocsásd és el ne tórd!
Engem is üt, ki téged üt, ezért
nem jár köszönet tettemért.
Ha otthonodba hazatérsz, e szív
te szíveddel vigadozik.
Mikor meglátod szüleid, velük
s veled öröm hevíti Tút.”
Lakomát rendez, nagyszerűt az úr.
Harag és gyűlölet csitul,
de nem félik az új meg új csatát.
Övék – szemük ahova lát.
Folyót, hegyet kétfelé vág szavuk.
Szél söpör, zápor dühe zúg,
öt járás szenved háborút, a szél
kardjuk erejéről beszél.
Elődsi népségtől ki fél? Ahol

Tú az úr, ott öröm honol,
 zsarnok előtte meghajol, remeg.
 Van, ki vetélytársa lehet?
 Öt évig tenger földeket uralt.
 Ho Tan Hjén kormányzó urat
 tisztelték, merre elhaladt, ha szólt.
 A hadügyek fő-őre volt,
 a császár beszélt, kocsiról, vele. [68]
 Tudta, mily nagy Tú ereje,
 Kjúra is felfigyelt szeme, a zord.
 Békéről nem gondolkodott,
 küldött viszont ajándokot, sokat.
 Két szolgálányt, aranyrudat,
 jádét, brokátot vitt oda követ.
 Hadfiak közt szó szót követ.
 Halálos hálót kire vet a csel?
 Hol a Ső és Ngo habja kel,
 örködött kardja élivei, s vele
 senki se bírt. Tan Hjén csele
 hirtelen szolgává tegye? Soha!
 A láncot önként ostoba
 veszi csak föl, nem harc fia, ki úr
 volt tegnap lebírhatlanul,
 ki ellen hiába vonult sereg.
 Földet, vizet megrengetett,
 győzelmet rajta ki vehet vajon?
 Ám Kju – riadt aggodalom,
 önteltség nem segít bajon soha.
 A békalencsét ostoba
 végzet úzi ide s oda vakon.
 Tú kedvese lett egy napon,
 ölébe hullt a hatalom, a fény.
 Eltette akkor a remény,
 szülőföldjére visszatér talán.
 Nem áhítózott rang után,
 legyen való, mi köd csupán, a honn.
 Lenn a család és fönn a trón,
 szolgálni mindkettőt, azon leszen.
 Csónak imbolyg a vad vizen,
 életünk sodra félelem, veszély.
 Mindenki százfélét beszél.
 Urával Kju vitázni fél, de szól:
 „Császári urunk tudja jól,
 ki parancsol sebes hajón s vizen!
 Engedj néki mégis, hiszen
 a gőg baljós útra viszen nagyon.
 Nézz szét, az ország csupa rom!
 Vu Ting fájdalma áradón kicsap. [69]

Bűnözni becsvágyunk miatt?
 Ki emlegeti őt, Huang Saót, [70]
 ki a parasztok ura volt?
 Hatalmat ad a békejobb, ne félj.”
 Asszonyára hallgat a férj,
 az ajánlatra visszatér; a kard
 övére kötve nem marad,
 hirtelen széled szét a had, a nép.

*

A háborúnak vége rég,
 esküt tevének ők, miképp szokás.
 Rút vermet, hitványát ki ás?
 Dob hallgat, lobogót se ráz a szél.
 Ho Tan Hjén ravaszul beszél,
 kémcsapat indul, visszatér, jelent.
 A támadásra ad jelet,
 békét Ígért, ám cselet vetett, gonoszt.
 A zászló szelíden lobog,
 ám hátul készül a gyilkos, halál
 Tú úr népe között kaszál.
 Ő díszruhában Hóra vár szegény,
 amaz törvetésben serény,
 esküszegő, nem az erény híve.
 Meghal a csaták tigrise,
 áldozat, rajta senki se segít.
 Ho úr büszkén pöffeszkedik,
 fölemlegeti tetteit, minő
 tábornok, bátor, vakmerő,
 már az Égbe tért volna ő, ha nem
 csatázna földi tereken.
 Tú népének nincs kegyelem, a vad
 harcban elhull a hősi had.
 Tovább küzdeni ki marad? Oda
 viszi Kjú néhány katona,
 pár menekülő, tétova vitéz.
 Meglátja Tút, ki halni kész,
 ágyúgolyók közt visszanéz Kjúra,
 aki zokog: „Szivem ura,
 hallgass a síró szavura, jajom
 kettőnkért csap föl áradón,
 nézd, patakzik a fájdalom, Kjúé!”
 Omló könnypatak segít-é?
 Lép, főt lehajtva, Tú felé a lány.
 Elválni, örökre talán?
 Földre hull, Tú az oldalán hever.
 Pár katona jó, Kjúra lel,

vigyázva viszik onnan el szegényt.
 Rettegve nézi a vezért,
 Ho úr kérdi, oda miképp került:
 „Szegény piros arc, egyedül
 a háborúban, véd nekül valál!
 Urad elérte a halál,
 kardom legyőzte, már alázuhant.
 Veszített tanácsod miatt.
 Kérned tőlem bármit szabad tehát!”
 Nefritcsöppek zuhatagát,
 könnyeit hullatja tovább – de szól:
 „Tű úr a hősök hőse volt,
 hibázott, hogy rámhallgatott nagyon!
 Mint a tenger, élt szabadon,
 nem volt ő szolga, udvaronc soha!
 De az én sorsom mostoha,
 tanácsot adtam, ostoba valék!
 Csontjait széttörte az Ég,
 ő, kit tisztelt minden vidék, halott,
 vérző húskupac, puszta csont.
 Feledni őt? Tisztelni Hót? Az ész
 tiltakozik, hiába kérsz.
 Halott urammal halni kész vagyok,
 adj hát sírnak való zugot!”
 Kju kérelme meghatja Hót, aki
 épp Tű sírját jelölte ki.
 Ünnepet ülnek tisztjei, Kjunak
 kell kiszolgálni Ho urat,
 lanton játszani, mialatt az úr
 az ágyra ittasan lehull.
 Szél jajával pendül a húr, vele
 zümmög kabócák serege.
 Hót megrendíti a zene, Kjué.
 Kérdi: „Ez a darab kié?
 A fájdalom mindenkié leend!”
 „A címe *Zord sors* – így felelt
 Kju – én szerzettem, mint gyerek, de itt
 van velem a zord sors megint!”
 Ho hallja a dalt, megtelik szive,
 ágyasává kell lennie
 e nőnek: „Három sors ide hozott,
 miért ne lennénk házasok?”
 Kju szólt: „Szerény sorsú vagyok, virág,
 ki elvesztette otthonát,
 töviben férges férges rág; szívem,
 mint Tju Lóné, ^[71] halott verem.
 Ha van szívedben érzelem, uram,
 tedd, hogy haza vigyen utam!”

Ho heherészett ittasan, amit
 Ígért, feledte hajnalig.
 Hold-szél játékot [72] játszani minek?
 Szíve ismét ravasz, rideg.
 Szolganótól várjón igent, nemet?
 A mandarin rendelkezett,
 a lány egy törzsfőé leend – ki mer
 vitázni Ho törvényivel?
 Esendő sorsút leteper a rossz.
 A házasságisten gonosz,
 selyemfonalat tép, bogoz keze.

*

Csónak viszi Kjut messzire,
 a függöny mögött Kju színe, akár
 fonnyadt fűzfa, beteg madár,
 nincs benne élet, holtra vált tetem.
 Inkább heverne odalenn,
 vagy pusztult volna tengeren, tovább
 ne hordja gyötrelmes sorát,
 hiszen élete pusztaság, vadon!
 Fonál szakad, otthona rom,
 miért e tenger borzalom, miért
 alázzák meg százféleképp?
 Mennyi szenvedést küld az Ég reá?
 Milyen mélységbe hull alá,
 magát mivel vígasztala s hogyan?
 Tört jáde, szétzúzott arany,
 védekeznie hasztalan; a hold
 a hegyek mögött lebukott,
 Kju felállt, leült, hallgatott, amíg
 dagályra apály jött megint,
 s verte a Tjén-dang habjait a szél.
 A régi álom visszatér,
 belőle látnoki személy üzen;
 „ó jaj, Dám Tjén, nincs kegyelem,
 ahol vagy, Kju is ott leszen hamar!”
 Papírra vésve már a dal,
 melyet hátrahagyni akar, kinéz
 a függönyön, semmibe vész
 fönt a nagy ég, és lent enyész a víz.
 Kju szólt: „Tú úr nem volt hamis,
 ahová ő ment, odavisz utam.
 Én voltam a hálátalan.
 Férje halott, s új férje van Kjunak?
 Tovább élnie nem szabad.
 Égnek és víznek magamat adom!”

Csobban a teste a habon.
 Mentené, de nincs irgalom, az új
 férj a csónakon gyászba hull.
 A jade a tengerbe fúl, milyen
 sors várja a víz mélyiben?
 Elpusztul ennyi szerelem s remény?
 Hányféle kóborlott szegény,
 mi várta még a földtekén e nőt?
 Évre év jött, épp tizenöt,
 piros nadrágot meggyötört az Ég.
 Kegyetlenül sújt ránk a vég,
 a *jin* és a *jang* [73] szívünkbe tép, nehéz
 kitudni, milyen cselvetés
 játszik velünk, kegyetlen és ravasz?!

*

Ki e nő? Zsák Züjn volna az?
 Úton leli őt a tavasz, amott
 éppen Tam Hoppéi társalog,
 és Kjúról faggatja Tamot: „Ki jó,
 sors veri őt, a sújtoló,
 mért szenved a szófogadó, miért?”
 Az felel: „Fő túránk az Ég,
 de mi szívünk jussa, miénk marad.
 Itt vagyunk a mennybolt alatt;
 hajónk, ha nem Buddha a part, elül.
 Kju szenvedett kegyetlenül,
 az Érzelem szóra hevült szive.
 Ezért nem akadt senkije,
 a sors üzte oda-ide vakon.
 Nem volt számára szánalom,
 úszott, békanyál a habon, tova.
 Várta a holtak otthona,
 még sohasem tévedt oda sugár.
 Bordélyba vitte egy kufár,
 megalázva szolgált, akár a rab.
 Tigris, farkas beleharap,
 fenyegeti őt lándzsa, kard, a mély
 hullámok között sírba tér,
 Vízi Császártól kérve kér kegyet.
 Baj követ nagy érzelmeket,
 ő tudta ezt, jaj, tudta ezt bizony.
 Élete bukás, fájdalom,
 holtában várja nyugalom, vigasz!”
 Züjn szeme rettegést nyilaz:
 „Őt sújtja az Ég, ki igaz, nemes!?”
 Tam szólt: „Így van, de mindegy ez

a karma sorsot helyre tesz, megold.
 Kjúnak több porhüvelye volt,
 bűne kevés, szerelme sok, s mivel
 a szüleiért adta el
 magát, kegyelmet érdemel e lány.
 Ezreket mentett meg talán,
 kik élnek annyi harc után tovább.
 Korábbi bűnöket, hibát,
 mit elkövetett, megbocsát az Ég.
 Erényes volt, hű és derék.
 Ne feledd, mit Tam monda rég neked.
 Tutaj hasítsa a vizet
 a Tjén-dang habjai felett, az öt
 esztendőn belül eljövőt
 várjad, és látni fogod őt megint.”
 Zsák Ztijn ekként cselekedik,
 nézi a Tjén-dang habjait, tutajt
 ácsokat, szépet, magosat,
 ház áll víz fölött, ég alatt, ahol
 két halász várja, kit sodor
 feljük azúrkék fodor, szelíd.
 Szíve nem nyugtalankodik,
 akkor se, hosszú ideig, ha vár.
 Kju testét elkapta az ár,
 örvény forgatja, arra jár, hol egy
 igen vén halász leli meg,
 ó, Tam Hőp bölcsen látta ezt bizony.
 Ott fekszik Kju a csolnakon,
 mély álmában is szép nagyon szegény.
 Zsák Züjn ráismer, Kju szemén
 álom-pille ül, rajta fény cikáz,
 nem akar szünni, mint a gyász.
 Dám Tjént hozza egy villanás elő:
 „Több mint tíz évig – mondja ő –
 vártam én, mit hoz a jövő neked.
 Gyötört egykorvult életed,
 a mostani másféle lett? – felelj!
 Szíve az Égbe viszi fel,
 ki önzetlenül kint visel, sokat.
 Elhárítád a bajokat,
 szülő és ország áldanak ezért,
 titkon véghezvitt tettekért.
 Holnapodat többé ne féld, neved
 a kín táblájáról levéttetted.
 Visszaadom a versedet, jövőd
 hozzon tengernyi örömet!”
 De még ez sem ébreszti őt, mikor
 „Csák Tüjn” – mi ez, valaki szól?

Felriad mély alvásiból a lány.
Dám Tjént találja oldalán?
ó, nem! Zsák Züjn várt csolnakán reá.
Alom-pille a vízre száll,
örül a papnő s a leány örül.
Kunyhó hívja szálláshelyül,
szavuk szöttese szétterül vigan.
Són, tökön élnek boldogan,
percre perc, napra nap rohan tovább.
Dagály hoz hajnalt, éjszakát.
Bajoknak múltán mire lát szemük,
a volt-szerelem hova tűnt?

*

Kju sorsa írván e helyütt vagyon.
De Kim Csongé is rút nagyon.
Temetésre ment egy napon, s midőn
fél év múltával visszajön,
Thüjék kertjében nincs öröm, se nyár.
Nagyon megváltozott a táj.
Gyom és vadnád, minden sivár, a hold
lakatlan hely fölött ragyog.
Kósza árnyék sem imbolyog sehol.
A tavalyi virág lehull.
Üres házban fecske rikolt, moha
fölött nincs senki lábnyoma,
gonosz tövist bokrok sora mereszt.
Az ő útjuk is odalett!
A csönd mindent magába nyelt, megölt.
Van itt, ki vigasztalja őt?
Egy szomszéd éppen arra jött, akit
faggat, tán megtud valamit:
Börtönben a vén, Kju pedig magát
eladja, így ment ki apát,
messzeköltözött a család; a két
ifjú, Kvan s Vön, megvan-e még,
ki hogyan menti életét? Ruhát
varr az anya, Vön másolást
vállal, így tengődnek tovább, bizony.
Kim szívéen átfut az iszony.
Üldözötteknek hol s mi honn maradt?
Ám hamarost rájuk akad.
Szalmakunyhó és roskatag sövény,
udvaron giz-gaz, szövevény,
függönyük szakadt, semmi fény sugar.
Kim szíve megrémült madár.
Nagyot kiált, és arra vár, ki jön.

A Vang-fiú és vele Vön.
 Bent a két öregnek köszön, Kimet
 Vang úr alig ismeri meg.
 Elsírják sérelmeiket neki:
 „Életünk bajjal lett teli,
 a sors azóta Kjú ver, veled
 össze hiába köttetett,
 legyűrt minket a végezet, a rossz.
 Megvette szegényt egy gonosz,
 ma is látom, hogyan haboz, remeg.
 Teneked tett ígéretet,
 hát Vont kérte, ne szegje meg a szót,
 az egykoron fogadkozót.
 Ezer életem át lobog a kín,
 mi most szívemet tépi, Kim.
 Szeretet szerelmet lebírnak – hogyan?
 A sorsunk folytatásában
 él, nem tűnik el nyomtalan a vágy.
 Kju szíve sem lett pusztaság,
 csak élete nyomorúság, halál.
 Kim itt, és Kjú hol talál?”
 Szíve e beszéd hallatán hasad,
 baltaütések e szavak.
 Sírása megeredt patak, olyan
 rettenetes fájdalom van,
 Kim elájul, földre zuhan, akár
 nyílvessző sebezte madár.
 Szenvedésére írt talál a vén,
 nehogy meghaljon a legény:
 „Kju most idegenek kezén vagyon,
 keserű a sorsa nagyon.
 Legyen szívedben szánalom elég,
 bocsásd meg, ellened ha vét.”
 Vigasztalja sokféleképp Kimet,
 de az csak tovább szenvedett.
 Az esküre emlékezett, a tűt,
 a lantot látja mindenütt,
 a füstölőt ezer helyütt, s szíve
 alig fért bele keblibe.
 „Miért is mentem messzire, bolond,
 ki virágot a vízbe dob.
 Közös eskünk hiába volt, a szó
 nem súlyos kő, csak illanó,
 nem is arany, csak lobbanó varázs.
 Szerelmünk nem követte nász.
 A törött szívre ki vigyáz, az út
 visszahozza-e újra Kjú?”
 Semmi sem csitítja a bűnt, a jajt,

minduntalan sírva fakad.
 Megosztja Vangékkal a bajt, vele
 él ezentúl Vang és neje.
 Otthonuk lett a lakhelye, akár
 Kju, mindig kérésükre vár,
 mintha a fiúk volna már, olyan.
 Kjút keresik mindannyian,
 Kim Löm-thányba megy, hasztalan, szegény,
 hiába kutat, nincs remény,
 tenger és ég közt semmi fény, sehol.
 Nem tudni Kju nyomairól!
 Fáj a lelke, ha róla szól; a kín,
 a hűség martaléka Kim.
 Mint selyemhernyó, szíve, ím, halott,
 testét, akár a harmatot,
 nap fonnyasztja, zavarodott, alig
 hunyja le szemét hajnalig.
 Az öreg fél, meghal nekik – milyen
 orvosság segíthet Kimen?
 Ha Vont elveszi, senki sem hibáz.
 Gyors készüllet, szapora nász.
 Milyen kecses pár, nem vitás, de ők
 mégse öröme születők,
 szívükbe bánat költözött, nehéz,
 tegnapról maradt szenvedés,
 hová Kim folyvást visszanez; Kjura
 emlékezik, bár Vön ura.
 Még lépte is olyan fura, zavart,
 sírni kezd, könnye nem apad,
 füstölőt éget napra nap, a húr
 csak búsul szakadatlanul,
 régi napok emléke hull reá.
 Számára az idő megáll.
 A *thém* előtt miféle árny lebeg,
 Kju volna az, ki közeleg?
 Kim szíve hall bús lépteiket; az út
 nem rejtheti örökre Kjút.
 A bú elől hiába bújt, tavasz
 vagy ősz, öneki mindegy az!

*

Közben eljött a vizsganap, Kimet
 s Vangot új cím illeti meg.
 A mandarinság égi kegy, dicső,
 kerti ünnep, virágeső, [74]
 múltat mégsem feledtető; az agg
 Tyung, a szolga üdvözli Kvant,

Tyó Csön is hűséges maradt, a nász
 napja nem tűr halogatást.
 Kim becse ranggal nő, szokás szerint,
 de csak Kjúról töprenkedik,
 egymást ők merre keresik, hogyan
 talál kincsre a hontalan?
 Békalencse vizen suhan, ha őt
 nem látja, nem lát jobb időt!
 Kiküldetés parancsa jött, ezer
 zám-nyira, Löm-csibe megy el.
 Az új hivatal ünnepel, a lant
 pönög, a sokaság mulat.
 Vön szobájára rászakad az éj.
 Kjú látja, óróla beszél,
 mikor ura, Kim visszatér, aki
 álmát hiszi, nem is hiszi.
 Löm-thány vagy Löm-csi, ki viszi s hova,
 az árnyéknak nincs otthona,
 de Vonnék ismerős szava – Kjúé!
 Nem is lehet más senkié!
 Keresgéli Kim, sokfelé nyomoz,
 így jut el egy vénhez, Do-hoz:
 „Ennek bizony tíz éve most, uram,
 én ott éltem a faluban.
 Má úr Tu Bával számtalan gálád
 tervet Pekingben kitalált.
 Kju hullik mindegyre alább vakon.
 Hogyan játszott a húrokon,
 nem verselt szebben egy rokon se, mint
 ő, aki megélt kínra kint,
 elvesztve ifjú éveit szegény.
 Por, szél vágott át életén.
 Thuk házában csillant remény, de ott
 a feleség reá csapott,
 Vo-tityból végül elfutott, de jaj,
 Bákékhoz került, bajra baj,
 magával végezni akar megint.
 Gyötretik a föld terein,
 De egy hős megjelenik, ím, s vele
 büszke, bátor hadserege,
 jó vitézeknek ezere, akik
 beveszik Löm-csi falait.
 Kju boldog egy pillanatig; a nép
 dicséri tetteit, eszét.
 Kinek-kinek érdemként fizet,
 nem marad adós senkinek.
 Ki az a hős, és hova lett? Thukot
 ha kérdezed, tán megtudod.”

A jótanácsra hallgatott – levél,
 Kim úré, Thuk diákhöz ér,
 kérdi, Kju él-e még, s ha él, kivel,
 lakhelyét hogyan lelni fel?
 „Viszály dúlt erre – így felel neki
 amaz – jöttek Tú hadai,
 róla sok dicsőt hallani, erős,
 minden ellenfelet legyőz.
 Tháj Zyó-ban hogy meglátta őt, elég
 egy pillantás, és szíve ég,
 mintha Kjúra várt volna rég, vele
 szépült nappala, éjjele.
 Aztán hová lett serege? Nyomát
 senki se kutatja tovább.”
 Kim bejárná a sehovát, szive
 ismét alig fér keblibe.
 „A sors hányta oda-ide szegényt!
 Nyomorú ez a földi lét.
 Virágot víz sodor, letép a szél!
 Nem is él, vágy nélkül, ki él!
 Illat ha száll, lanton ha kél a dal,
 a múltba visz hangjaival.
 De tűz, illat kihuny hamar, ha ő
 nincs itt, a sok bajt szenvedő!
 Kimnek a jólét is merő halál,
 Kjúra ha többé nem talál!”
 Kim túladna hivatalán, csak őt
 lelné föl, a bús szenvedőt.
 Katonaként járna mezőt, vadont,
 csak Kjút meglássa hamarost.
 Madárként égre szállna most, nyomát
 halként keresgélne tovább.

*

Ezalatt az éj napra vált, esők
 helyére napfény költözött.
 Parancs, öt felhő színű [75] jött, az áll
 benne, hogy Kimet a király
 Nanpingba küldi, rangja bár marad.
 Jang tyó-ba megy az ifjú Vang,
 felkészítik a lovakat, velük
 családjuk és kíséretük.
 Békesség honol mindenütt, kihalt
 Fucsien, nyugodt Csöcsiang.
 Keresi Kim, keresi Kvan a lányt,
 kérdezősködnek Kju iránt,
 nyomát kutatják, merre járt, hova

sodorta kegyetlen sora.
 Mondják: „Ingott ide s oda a front,
 a jótevőnk, Tú úr halott,
 Kjúnak a bajból kijutott megint,
 új férjhez kényszerítettik.
 Örvény helye jelzi a sírt, pihen
 a Tjén-dang folyó mélyiben.”
 ó, irgalom! ó, kegyelem! Kimet
 újabb csapás rendíti meg,
 a holtért imádkozni kezd; dagály
 ezüstje fent, alant madár,
 piros színű, suhanva száll s vele
 furcsa érzések tengere,
 a *tiny vé* madár, [76] szelleme Kjunak?
 Ki áll meg a tábla alatt?
 Zsák Züjn az, bizony megriadt nagyon,
 Kju neve ott miért vagyon,
 s kérdi: „Szegről-végről rokon netán,
 ki áll e tábla oldalán,
 élőt siratni gyász jogán miért?”
 Kimet hirtelen gyöngeség
 fogja el, válaszolni félt, de szólt:
 „Nem lát itten mást, csak rokont,
 férjet, szülőt, testvért, ki most örül,
 hálásak véghetetlenül,
 elébük hírhozó került ma itt.”
 Az szólt: „A sors akarta így,
 mikor utam Löm-csibe vitt, utóbb
 csolnokon a Tjén-dang folyót
 lestem, kit hoznak a habok felém.
 Most együtt élünk, Kju meg én,
 Buddha pagodája enyém s övé.
 Ez az út visz kunyhónk felé.
 Szívünket Buddha élteté, a jó,
 nem jött nap, bánatot hozó.”
 Kim szívének balzsam a szó, remény,
 hamvából éled a legény,
 arca, szemöldje csupa fény, hiszen
 nem bizakodott semmiben,
 már úgy gondolta, sohasem talál
 nyomot Kjúhoz, csak a halál
 birodalmában hogyha jár, hova
 eleven nem lép be soha!
 Elindulnak a pagoda felé,
 mennek, Zsák Züjn amerre lép.
 Reméli Kim, hogy meglelé, akit
 keresett hosszú évekig.
 A folyó kanyarogva vitt oda,

vadnád mellett a pagoda.
 Valóban Kjúnak otthona ez itt?
 Ő volna, ajtót aki nyit?
 Ámulva nézi szüleit – mi több,
 Kvant látja előlépni, Vont,
 a régi ember visszajött – Kim az!
 Nem hiszi, nem lehet igaz!
 Alom csupán, melyben vigaszt keres!
 Netán másik életbe kezd,
 a halálból most ébredez, avagy
 ármány ez, csalárd pillanat?
 Szeméből forró könnypatak omol,
 földre rogy és zokogva szól:
 „Kju idegenben kóborolt sokat,
 tizenöt évig víz alatt
 mint békalencse, kit a hab sodor,
 folyó vizének pizska, por.”
 Hallgatják őt, ki sírva szólt imént,
 nem változott, mennyei szép.
 Hold halványul, az égi kép fakó,
 ilyen a lány is, elfogyó.
 Akad-e örömükre szó, heves?
 A távoli közeli lesz?
 Kvannal Kju beszélgetni kezd, milyen
 boldogság vesz erőt Kimen,
 Buddhának mond hálát, igen, neki,
 Kjú ki életre leheli.
 Hintót rendelnek szülei, haza
 készül a megbékélt apa.
 Kju szól: „Hamar elhervad a virág.
 De a szív őrzi bánatát.
 Azt hittem, az örvény leránt, megöl,
 nem kerülök ki mélyiből.
 Életre a halál mögül ki lát?
 Nem hagyom el a pagodát.
 Fűvek, fák közt élek tovább, tőkön,
 són, mialatt nap napra jön;
 az adományt megköszönöm, sötét
 ruhám az élet örömét
 szívemből kioltotta rég, Kjunak
 ne keressetek új utat;
 ne hagyjunk félbe dolgokat soha.
 E hely maradjon otthona
 Kjúnak, Zsák Zűjnek, ahova az Ég
 rendek, életem ottan ég.”
 Szólt az agg: „Mily botor beszéd, szived
 kétfelé osztani minek?
 Buddha tanát nem szegi meg, aki

szüleit híven szereti.
 Atyád templomot alapít, ahol
 Zsák Züjnnel együtt lakhatol.”
 Búcsúzik a papnó Kjutól, kinek
 szíve örül, habár remeg.
 Kim hivataláig vezet az út.
 Virágünnep köszönti Kjút.
 A krizantémbortól berúg, dülöng,
 szavait furcsán szövi Vön:
 „Átléptünk mind e küszöbön, hova
 régi esküd hozott haza,
 ám lesz a vihar otthona hamar.
 Kim Vönnel él most, nem Kjuval.
 Ki tudja, az Ég mit akar, de ma
 nővérének örül húga.
 Holnapi remény parazsa lobog.
 Tizenöt év gonosz dolog.
 A tört tükör ismét ragyog? Talán.
 Egyik a másik oldalán,
 miként ma avagy hajdanán, a vágy
 ott van, hol a hitvesi ágy.
 Érett barackot tart az ág – kinek?
 A selymet, hajh, ki szövi meg?”
 Kju másféle beszédbe kezd: „A múlt
 tízezer éve elvonult.
 Mit ér a mi régi szavunk, eső,
 szél vert engem, ütlegető,
 a szó súlya, akár a kő, lehúz.
 A múlt alattomos hiúz!”
 Kim szólt: „Ugyan miért e bús beszéd?
 Az Ég ellen vét, aki vét.
 Ismeri eskünet a rét, az út,
 csillagok látják jönni Kjút.
 Változik-e a csillagunk helye?
 Van kapcsolat, melynek jele
 csillagunk máshová vigye, ha fönn
 ragyog az égi küszöbön?”
 Kju szólt: „Kjúnak testvére Vön, az ág
 díszje a gyümölcs; a család,
 férj, feleség egymás iránt felel,
 mint illatért virágkehely.
 A szüzesség akár ezer arany,
 véle a nász zavartalan.
 Méhek, lepkék szálltak sokan fölém,
 ocsmányságuk zsákmánya én,
 fogy a hold, elfogy a remény vele.
 Hová lett az arcom színe?
 Illatot nem ad a bibe, halott!

Fáj, magamra ha gondolok.
 Vászonkötényt nem hordhatok, nem én! [77]
 Gyertya ha lobban, nem enyém.
 Szerelmed sebet üt szíven Kjunak!
 Az ajtóm senkit sem fogad.
 Papnőként volnék boldogabb személy.
 Szívemmel szíved ha beszél,
 barátságnał többet ne kérj Kjutól,
 mert a házasság szó pokol
 annak, ki békalencse, por, akit
 élete mocska beborít!”
 „Milyen bölcsek a szavaid! – felelt
 Kim – ám épp ezért ne feledd,
 sokféle szüzesség lehet, a nő
 hol így, hol úgy ítélhető,
 ki milyen szabályt húz elő, hiszen
 apádért szenvedtél, igen,
 a szeretet őrzött szüzen; Kimed
 büntelennek látja szived.
 Harmat szárad, felhő libeg, az Ég
 éltetett mindmáig, miként
 virág rejt új meg új bibét, ahogy
 az épp lebukó hold ragyog.
 Ki kétkedik, nem én vagyok, szegény
 járókelő Tju volt, nem én!” [78]
 De bármit is mond a legény, Kju nem
 felel, csak hallgat szelíden,
 bánatsúly ül a lányszíven, nehéz.
 Uralkodik rajta az ész.
 Perc szalad, pár távozni kész; a nász
 elültével csöndes a ház,
 de senkit se hevít a láz s öröm.
 Szomorúság jön, beköszön,
 csészét ürít a küszöbön s leül.
 Kim Vönnel él, de egyedül,
 a lótosz is fénytelenül remeg.
 Tizenöt év, mi elveszett!
 Jaj, a szerelem hova lett, hova?
 Bánatos Kju és Kim szava,
 mikor lehull az éjszaka, a csönd.
 Kju fénye halványítja Vont.
 Régi szerelem visszajött, lobog?
 Egykori virág nyílni fog?
 Kju válaszolt: „A sors titok, talány.
 Miért élnék Kim oldalán?
 A tűz felparázslík talán, kicsit
 házastársad leszek, pedig
 a gondolat megszegyenít, nekem

gonosz, csúfos a szerelem!
 Hogyan éljek szégyentelen, ha te
 virágpör vagy és én bibe;
 mit a szívnek éreznie szabad,
 ha megvalósul, semmi az,
 a vágyból gyűlölet fakad hamar.
 Érdeme szerint bánj Kjuval,
 mert szégyenkezni nem akar szive!
 Családját kell tisztelnie,
 Vön gyermekét nevelnie, ezért
 életedet övele éld!
 Tisztaságomat meg ne sértsd, amim
 maradt, azt el ne vegye Kim.
 Szerelmünk színe csudaszín, smaragd.
 Ne tépd le hát a szirmokat!”
 Kim felelt: „Múltból nem fakad remény,
 szerette egymást lány, legény,
 elváltak, egyik víz színén, alatt
 a másik, akár a halak,
 vagy az égen a madarak, de most
 a régi szerelem lobog,
 ámbár kioldatott a bog, szívem
 teérted hévül szelíden.
 Hol a vörös por, semmi sem maradt
 belőle, a te igazad
 az enyémnél hatalmasabb, tudom!
 Kerestelek ezer utón,
 nem lellek párnán, takarón, de zeng
 lanton és citerán szived!”
 Kju meghajolva mond igent, ruhát
 igazgat, föltúzi haját:
 „Szívemben él a tisztaság, ezért
 hálás leszek sokféleképp,
 tökéletes lény, nem cserép, törött,
 kinek az érzelme örök,
 szavai szívéből jövők, hívek,
 száz évnyi erényt ad szived,
 a mai éjszaka tied s enyém.”
 Szereti egymást lány, legény,
 újra gyertyát gyújt az erény, szivük
 Napja az öröklétbe süt.
 Teát isznak, drága nedűt, a lant
 Kju kezében boldog, szabad.
 Szól: „Egykor téged megzavart, de most
 lantot szívedhez hangolok,
 szíved hallja, ha szólni fog zeném.”
 Dala varázslat, tünemény,
 tavasz virága, drága fény heve.

Benne az élet melege.

Pille vagy Csang Siny éneke a dal? [79]

Királyé vagy szárnyaival

síró vizityúké a jaj, mi szól? [80]

A *lam-djén*-i csillag [81] dalol,
beomlott múlt tárnáiból üzen?

Öt hang, ötféle érzélem,
melyik ne ütné őt szívéen, Kimet?

Szól: „Hajdan sírt az éneked,
most örömet lant húrja zeng, miért?

Szíved örül, mert Kim megért,
keserű sorsod végétért, bizony.”

Kju szolt: „Sebet gyógyít dalom,
most utoljára hallgatom veled,

alig kezdem az éneket,

a dalnak máris vége lett, madár
szárnyaival messzire száll.”

Kakas a reggelt jelzi már, az éj
erényről, hűségéről regél.

Kju szúzi lényé a tökély maga.

Hajnalban szilvát, éjszaka

barackot ő nem szed soha, [82] a két
érzés dobban egyféleképp,

nem párnán, takarón, miképp szokás,
inkább verset hevít e nász.

Dal és virágillat a ház, a kert.

Kju és Kim három életet

él barátságban egy helyett, ezért
új pagodát csodál az Ég.

Zsák Züjnért küldenek, de épp füvet,
gyógynövényeket gyűjtöget,

hol keressék, ki messze ment, akár
égen szálló darumadár,

vagy mint a hal, akit az ár sodor?

A házban békesség honol.

Vön számos gyermeket kihord; az ág
gyümölcse sok, nő a család.

Kim Csöng a ranglétrán tovább haladt.

Füstölőt éget ezalatt

Kju a templomban napra nap, szelíd
lelkük folyvást gazdagodik,

idézni ezer életig lehet.

*

Az ember porban született,
övele csak az Ég tehet csodát.

A földön vergődik tovább,
 itt kell, hogy meglelje honát szegény.
 Hová lesz az égi erény?
 Esz és Jó Sors más féltéken lakik?
 Kinek az Esz megadatik,
 azt Balsors veri évekig vakon!
 Vagyon ha szívedben vagyon,
 elveszteni nincs alkalom, veszély.
 A Szív az Észnél többet ér,
 vele nem végezhet szeszély, harag.

*

Ezen együvé hányt szavak
 némi örömet nyújtanak talán.

A fordító megjegyzése

A *Kju regényét* tizennégy évvel ezelőtt kezdtem fordítani Szegő László vietnamiból készült prózai fordítása alapján, amely tudományos igénnyel készült, az érdeklődő a *Kelet-kutatás* 1976/77-es számából formálhat képet róla, ahol megjelent a mű első 214 sorának prózai fordítása 68 jegyzettel. Szegő a teljes fordításhoz 880 magyarázó jegyzetet mellékel. Doktori értekezését is Nguyễn Du művének műfaji-verselési kérdéseiről írta hét év múlva, 1984-ben, *Nguyễn Du és a Truyen Kiêu* címmel. Az ő segítségével ez a fordítás sohasem készülhetett volna el.

A hatalmas jegyzetapparátus tetemes része kifejezetten a műfordító munkáját segítette. A verses változat elkészítése közben nemegyszer nyilvánvaló lett, hogy nemcsak a „szöveg”-et kell fordítanom, hanem sejtetnem-érezkeltetnem kell azt is, ami a magyarázó jegyzetben szerepel, és a vietnami olvasó számára az eredeti sor természetesen holdudvarát alkotja. Ha nem így dolgozom, a magyar változat könnyen a *Kju regényének* karikatúrájává alakulhatott volna át.

A legfőbb kérdés a *cao dao* forma magyar megszólaltatása, a szótagszám növelésének mikéntje volt. Elvettem a sorok kettőzését, hiszen ezzel egyszerre csaptam volna agyon az eredeti kecsességét, líraiságát, sőt a XVIII. századból máig ívelő modernségét is, nem is szólva arról, hogy a hatos sorok kettőzése óhatatlanul a múlt század hazai epikájához közelítette volna az egészen más jellegű eredetét.

A nyolcas, tízes sormegoldást választottam, belső rímmel a tízes sor 9. és 10. szótagjában. Ez a fajta tízes szimultán verssor, amelynek a nyolcas voltaképpen szűkített formája. Akár népköltészetünkben, itt is hol ide, hol oda csúszkálhat benne a nyomaték, „nem csuklik meg föltétlenül minden negyedik szótag után” (Csanádi Imre szavait veszem kölcsön, amikor arról ír, hogy régi költészetünk nem felezi bágyasztó következetességgel az „*ősi*” *nyolcast*). A meghatározó jambikus ritmusban, hol spondeus, hol choriambus bujkál. Ilyen szimultán ritmusú sorokból áll tehát a *Kju regényének*, általam készített változata. Arra törekedtem, hogy minél jobb rímeket használjak, még hozzá nem pusztán a

sorvégeken, hanem belső rímként is. A látszólagos összecsendítés hatástalan maradt volna, a kemény munkával kikalapált verssorok viszont új verselési módot teremtenek magyarul, s bevallom, hogy a feladat nagysága éppen újdonság volta miatt csábított és ösztönzött 3254 soron át. Arra is törekedtem, hogy a rímek egyúttal gondolati-tartalmi egységek záró motívumai legyenek:

„Kju és Kim vágya hirtelen, akár
 álomban boldog fecskepár,
 egymás felé sietve *száll, remeg.*
 Menni kéne, de nem *lehet.*”

Talán szerencse, hogy hosszú szünet után fejeztem be munkámat (ehhez a szerencsé-
 hez részben könyvkiadásunk segített hozzá), ugyanis Bessenyei György, Orczy Lőrinc,
 Barcsay Abrahám, Vasvári Pál, Kerényi Frigyes, Medgyes Lajos, Darmay Viktor, Szabó
 Endre verseit sajtó alá rendezve megmártóztam abban a XVIII. és XIX. századi magyar
 nyelvben és verselésben, amelynek eszköztárát, nyelvi leleményeit óvatos archaizálással
 felhasználhattam a nagy vietnami klasszikus művének fordításakor.

A vietnami lírában és hazai költészetünkben nemcsak különbségek, de rokon vonások
 is találhatóak. Petőfi híres négysorosa például – a természeti képekkel jelzett belső érzelmi
 változás mesterien tömör rajza – kifejezetten rokona a hasonló megoldásokkal sűrűn élő
 vietnami lírikusok verseinek:

„Sírba tették első szeretőmet.
 Búm a síréj holdvilága volt.
 Uj szerelmem, mint nap, jött az éjre.
 Fölkelt a nap ... halványul a hold.”
 (*Sírba tették*)

Radnóti egyik kritikájában azt írja, hogy „a megrágtatlan sorú dalok után a megrágott
 szavúak jönnek”. A *Kju regényének*. 3254 sorát fordítva talán tízezer sort is leírtam, amíg
 rátaláltam az itt közreadottakra. Nguyễn Du utolsó két sorát idézve bízom abban, hogy
 „ezen együvé hányt szavak / némi örömet nyújtanak talán” – magyarul is.

Utószó

A versben előforduló nevek írásmódja az eredeti ejtést követi. A jegyzetekben is így
 szerepelnek, majd zárójelben található a vietnami, illetve kínai írásmód. A jellegzetes
 vietnami ékezeteket csak az előszóban és a fordító megjegyzésében szerepeltetjük, a
 jegyzetekben nem. A címdalban Kju neve, a hátsó fedélen *A meggyötört lélek sóhaja*
 alcím olvasható kínai írásjegyekkel.

JEGYZETEK

- [1] A *piros arc*, illetve a későbbiekben a vörös por a szép nőt jelenti az irodalmi és az emelkedettebb köznyelvben. [\[vissza\]](#)
- [2] Ming-dinasztia: 1368-1644. Csja Csing (Csia Csing, vietnamiul Gia-tinh) egy császár neve: 1522-1567. [\[vissza\]](#)
- [3] Konfuciusz, az első név szerint ismert kínai filozófus: i. e. 551–i. e. 479; egyik tiszteleti neve Kung ce. [\[vissza\]](#)
- [4] Régi vietnami négyhúrú lant neve. [\[vissza\]](#)
- [5] Thany miny (thanh minh, kínaiul: csing ming) a régi kínai földművelési naptárban nagyjából a mi időszámításunk szerinti április ötödike. E napon a temetőekben az emberek rendre szedik őseik sírját. [\[vissza\]](#)
- [6] Háj-van (hai-van) cipőnek a középkori tudós férfiak által viselt díszes, kivarrott, papucs-szerű cipőt hívják. [\[vissza\]](#)
- [7] Dong-tak (Đông-tuoc) torony: utalás egy Három Fejedelemség korabeli kínai történetre. Ebbe a toronyba volt zárva két szépséges hölgy (kínai–vietnami nevükön Đai Kiêu és Tiêu Kiêu). A párhuzamra a nevek azonossága is alapot ad. [\[vissza\]](#)
- [8] Do la (Đô la): Tang-kori népszokás. A lányok meg a fiúk tavasszal virágot szedni mentek, s itt láthatták egymást. [\[vissza\]](#)
- [9] A tündérvilág, a mennyország neve a kínai-vietnami népi hagyományban. [\[vissza\]](#)
- [10] Voltaképpen *nhân* és *qua* („ok” és „eredmény”, „okozat”) párosítása szerepel az eredetiben. Európai nyelvekre a bevett szólássá vált fordulatot szokták „karmá”-nak fordítani, hiszen tény, hogy a kifejezés valóban buddhista szövegekből származik. [\[vissza\]](#)
- [11] Verandaféleség a vietnami házak előtt. [\[vissza\]](#)
- [12] A Tang (Toung, kínaiul Hsziang) nevű kínai hegyen növe bambuszból készített függöny. [\[vissza\]](#)
- [13] Egy kínai hegység neve kínai–vietnami nyelven. Egy régi szerelmi történetben szereplő leány otthona volt, itt Kju otthona. [\[vissza\]](#)
- [14] Lám Thüj (Lám Thuy) a kereskedő neve. Emlékezzünk rá, hogy Kiêu teljes keresztneve is Thuy (Thüj) Kiêu. [\[vissza\]](#)
- [15] Hüp Fo (Hop Pho, kínaiul Ho Fu) kínai prefektúra volt a mai Kuangtung tartományban. Egy történet szerint itt messze földön híres gyöngyszemek voltak valaha. [\[vissza\]](#)
- [16] Tang (Tuong, kínaiul Hsziang) kínai folyó, a Tungting tóba ömlik. Egykor egy bizonyos Tuan nevű kínai király ezen a vidéken pusztult el csatában, s feleségei könnyei e folyó partján ömlöttek, miközben bánkódtak a férjük után. [\[vissza\]](#)
- [17] Thin-tháj (Thien-thai) Kína Csöcsiang tartományában lévő hegy. A legenda szerint a Han-korban (i. e. 206-i. sz. 220) két fivér e hegyen tündérekkel találkozott, akiket feleségül is vettek. [\[vissza\]](#)

- [18] Nang Bán (Nang Bán) a Han-korban élt, versrögtönzéseiről nevezetes költő; Á Tá (A Ta) pedig jeles vitatkozó volt. [\[vissza\]](#)
- [19] Kôm (Câm) költő és lantművész volt a Nyugati Han-dinasztia (i. e. 206–i. sz. 8) idején. Kínai neve a vietnami kiadás alapján nehezen volna rekonstruálható. [\[vissza\]](#)
- [20] Tyung Ki (Chung Ky, eredeti nevén Csüing Ce-csi) a Nyugati Han-dinasztia idején élt zene-tudós. [\[vissza\]](#)
- [21] A *vu* a lant legmélyebb, a *van* a legmagasabb hangot megszólaltató húrja. [\[vissza\]](#)
- [22] Hán és Ső két, a Csín-dinasztia idején (i. e. 246-207) létezett, egymással hadban álló kínai állam. [\[vissza\]](#)
- [23] Tü Ma (Tu Ma, kínaiul Ce Ma) neves Han-kori kínai muzsikus, „Főnix-dal” című kompozíciójával elnyerte egy híres szép asszony szerelmét. [\[vissza\]](#)
- [24] Kö Kang, Három Fejedelemség korabeli (220–280) kínai lantművész. Híres szerzeménye volt a Kuang Lang. [\[vissza\]](#)
- [25] A Han-dinasztiából való Jüan Ti császár (i. e. 48-32) hun földre férjhez menő kegyencnőjének, Vang Csiangnak egy másik neve kínai-vietnami átírásban. [\[vissza\]](#)
- [26] Utalás egy régi kínai történetre, mely szerint Tuj (Thòi) és Csang (Truong) a Bök (Bôc, kínaiul Pu) folyónál találkozgatott és pajkoskodott. A történet a Tavasz és Ősz korszakból való, s Vej állam területén játszódik, ahol sok *zou* (dâu; morus bombysis) fa található. [\[vissza\]](#)
- [27] Egy *zam*432 m. [\[vissza\]](#)
- [28] Tö (To) a házasság istene Vietnamban. [\[vissza\]](#)
- [29] Sáj nyá (sai nha): a mandarinok irányítása alatt álló hivatalnokok neve volt. Rendőri feladatokat is elláttak. [\[vissza\]](#)
- [30] Egyélű kard. [\[vissza\]](#)
- [31] Egy *lang* 37,301 gramm. [\[vissza\]](#)
- [32] Han Vu Ti császár lánya atyja parancsára labdát dobott egy magas toronyból kérőire, és annak lett a felesége, amelyikük elkapta a labdát. [\[vissza\]](#)
- [33] Utalás egy Han-kori történetre, amelynek egy bizonyos Vany (Oanh) volt a női főhőse. [\[vissza\]](#)
- [34] Li (teljes nevén Ly Ky, kínaiul Li Csi) egy Tang-kori történet női hőse. [\[vissza\]](#)
- [35] Csá mi (tra mi) késő tavasszal, kora nyáron nyíló virág. [\[vissza\]](#)
- [36] Csang diny (truong đinh) középkori fogadóféleség volt Vietnamban. Szokás szerint a fogadós tíz *zam*-nyi távolságra elkísérte távozó vendégét, s ott ingyen megvendégelte még egyszer, hogy a vendég „máskor is látogatást tegyen nála”. [\[vissza\]](#)
- [37] Utalás a mű befejező részére, amikor Zsák Züjn ebből a folyóból menti ki az öngyilkosságot megkísérlő Kjú. A félholt Kjú előtt ekkor ismét megjelenik Dám Tjén, visszaadja versét, és közli vele, hogy „neve a kín táblájáról levétetett”. [\[vissza\]](#)
- [38] Tity vjét (tich viét): titkos jelzés Kjúnak a találka időpontjáról. [\[vissza\]](#)

- [39] Tat (tuát): az este 7 és 9 óra közti időnek a neve. [\[vissza\]](#)
- [40] A vendégek bolondításának hét módszere, illetve a vendégekkel való bánásmódra vonatkozó nyolc szabály a nyilvánosházakban. [\[vissza\]](#)
- [41] Vietnamiul *lâu xanh*: zöld vagy kék szoba. Közhasznú jelentése: nyilvánosház, kupleráj. [\[vissza\]](#)
- [42] Csáng Khány (Trang Khanh, kínaiul Csang Kan) Han-kori (i. e. 206-i. sz. 220) kínai hősszerelmes. Tong Nak (Tông Ngộc) szépségéről nevezetes férfiú volt a Hadakozó Fejedelemségek (Csan-kuo, i. e. 403-221) korából. [\[vissza\]](#)
- [43] Utalás egy régi kínai történetre, amelyben Tyang-dáj (Chuong-dai, kínaiul Csiang Taj) volt a neve annak a falunak, amelybe a szerelmes férfi szerelmének temetéséről megtért. [\[vissza\]](#)
- [44] Tyó (cháu): Kína, illetve Észak-Vietnam hegyvidékének kisebb közigazgatási egységeit hívták így. [\[vissza\]](#)
- [45] Belső erő: a feleség ereje. Azért „belső” (trong), mert ő dolgozik „bent”, otthon, a házban; a férjéé a „külső” (ngoai) erő. [\[vissza\]](#)
- [46] Smaragdzöld levelű, magasra növvő trópusi fafajta. [\[vissza\]](#)
- [47] A Tang-kor (618-907) a kínai líra aranykora. [\[vissza\]](#)
- [48] Élt valaha egy Tyó (Châu) meg egy Csón (Trân) nevű család. Házasság révén rokonságba keveredtek; azóta az igen összeillő emberpárokról mondják, hogy olyanok, mint Tyó és Csón. [\[vissza\]](#)
- [49] A mű alapjául szolgáló kínai regény szerint Kju szülőföldjének folyója. [\[vissza\]](#)
- [50] Háng Ngá (Hang Nga) holdistennő fölládozta magát a férjéért holdbéli palotájában. [\[vissza\]](#)
- [51] A Három sziget itt kínai-vietnami nyelven áll: Tam đạo, kínaiul: Szán tao, úgy mint Bông-lai, phuong-truong és Doanh-cháu. A hiedelem szerint e szigeteken élnek a holtak szellemei. [\[vissza\]](#)
- [52] Tiny (tinh) lant: taoista szerzetesek által varázsláshoz használt lant. A szellemeket csalogatták elő a hangjával. [\[vissza\]](#)
- [53] Hét kincs: arany, ezüst, zománc, gyöngyház, achát, borostyánkő és korall. [\[vissza\]](#)
- [54] Hva-nó (Hoa-nô) jelentése: fiatal szolgálóleány. [\[vissza\]](#)
- [55] Bán dán (ban đân) a vietnami zenés színművek egyik műfajának a neve. [\[vissza\]](#)
- [56] Kván öm (Quan Âm) bodhiszattva (vö. a kínai Kuan Jinnel) az indiai mitológia Avalokitesvarájának vietnami megfelelője, az együttélés istennője. [\[vissza\]](#)
- [57] Lang Ting a Csín-dinasztia idején (i. e. 246-207) élt híres kínai kalligráfus. [\[vissza\]](#)
- [58] Thjén (thiên): a buddhista szerzetesek által fogyasztott, sárgabarackkal ízesített, piros színű teaféleség. [\[vissza\]](#)
- [59] Tyú-ön-ám (Chiêu-ân am): Magányos emberek menedéke. [\[vissza\]](#)
- [60]

- Kliány (khánh): kőből vagy fémből készített, félhold alakú gong. [\[vissza\]](#)
- [61] Kon (côn) a fegyverrel, küjn (quyên) a kézzel harcoló katonák neve volt. [\[vissza\]](#)
- [62] Lak (luoc) és thao két középkori stratégiai koncepció. [\[vissza\]](#)
- [63] Biny Nüjn Kván (Binh Nguyễn Quân): a Hadakozó Államok korából származó történetre utal vele, amelyet egy Tang-kori költő foglalt versbe. Egyik sora így hangzik: „Honnét tudjam, ki való a lelkemnek?” [\[vissza\]](#)
- [64] A nyolc taoista szent vietnami neve: Chung Ly Quyên, La Đông Tân, Qua Lao, Ly Thiêt Quái, Lam Thai Hoa, Tao Quốc Cuu, Ha Tiên Cô és Han Tuong Tu. [\[vissza\]](#)
- [65] Vé, kő (vê, co): régi katonai alakulatok. [\[vissza\]](#)
- [66] Som és Thang (Sâm, Thuong) két csillag neve; amikor az egyik kél az égbolton, a másik nyugszik, így sohasem találkozhatnak. [\[vissza\]](#)
- [67] Utalás egy Han-kori történetre, amelyben Fju (Phiêu) anyja Han Tinnek egy marék rizst adott, Han Tin pedig ezer arannyal fizetett érte. [\[vissza\]](#)
- [68] Régen a sürgetően fontos megbízatásokat a császár kocsiról adta fő hivatalnokainak. [\[vissza\]](#)
- [69] Utalás egy kínai háborús történetre, amely a San-hszi tartománybeli Vu-ting folyó partján játszódik. [\[vissza\]](#)
- [70] Kínai parasztfölkelés vezére a Tang-korból. [\[vissza\]](#)
- [71] Tju Lön (Tiêu Lân): a Triêu-dinasztia (i. e. 207-111) alatt élt Hâu király felesége volt. Férjét csatában megölték, őt pedig egy általa nem kívánt házasságba kényszerítették. [\[vissza\]](#)
- [72] A hold-szél játék rövid ideig tartó szerelmi kapcsolatot jelent. [\[vissza\]](#)
- [73] A kínai filozófia klasszikus, a világot mozgató női, illetve férfi princípiumáról (vietnamiul *âm* és *duong*) van szó. [\[vissza\]](#)
- [74] Csanganban a császári palota kertjét a vizsgák után megnyitották a frissen doktorált mandarinok előtt. [\[vissza\]](#)
- [75] Az öt kínai-vietnami alapszínről (zöld, sárga, piros, fehér, fekete) van szó. [\[vissza\]](#)
- [76] Tiny vé (tinh vê): A Su Ji Csi, vagyis a *Különös eseményekről szóló följegyzések* című klasszikus kínai munka szerint a vigasztalan lelkek a halálban ilyen tengeri madárrá válnak. [\[vissza\]](#)
- [77] A takarékos asszonyt jelzi, aki vászonból készült ruhát hord. [\[vissza\]](#)
- [78] Utalás egy Tang-kori történetre. Tju (Tiêu) egy mandarinnak volt kénytelen odaadni ágyasát, majd verset írt, amelyben önmagát – a mandarinhoz képest – szegény járókelőhöz hasonlította. [\[vissza\]](#)
- [79] Csang Siny (Trang Sinh); híres Hadakozó Fejedelemségek korabeli filozófus, aki az i. e. IV. század második felében élt, eredeti neve Csuang Csou, de főműve alapján inkább Csuang Ce néven ismert; egy ízben állítólag pillangónak álmodta magát, s fölébredvén nem tudta: ő-e a pillangó, aki magát Csuang Cenek álmodja, vagy netán mégis Csuang Ce, aki önmagának álmában pillangóként jelent meg. A taoista filozófia egyik

megalapítója volt. [\[vissza\]](#)

[80] A legenda szerint Thuc királya halála után vízityúkká vált. [\[vissza\]](#)

[81] Lam-djén (Lam-diên): a kínai Thiem-tay – San-hszi tartománybeli hegyről van szó, amelyen csillagszerűen szép, értékes jávedarabokat találtak. [\[vissza\]](#)

[82] Azokra mondják, akik a testi szenvedélyek rabjai, de érzelmi életük üres. [\[vissza\]](#)

ISSN 1216-1861
ISBN 963 450 722 0

Felelős kiadó Simor András

Felelős szerkesztő Tabák András

940312 Tótfalusi Tannyomda, Budapest
Felelős vezető Nagy Lajos igazgató

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

**Megvásárolható az V. Honvéd u. 5., V. Mérleg u. 6.,
VI. Andrásy út 45., VIII. Rákóczi út 14., XIII. Szent István krt. 26.
és XIII. Váci út 19. szám alatti budapesti könyvesboltokban**